ANTE M. STRGAČIĆ

DOSAD NEPOZNATE HRVATSKE LIRSKE PJESME ŠIME BUDINIĆA ZADRANINA I NJEGOVA LATINSKA SATIRA

Kada sam pred nekoliko godina pisao o zadarskom hrvatskom pjesniku Šimi Budiniću[1] svratio sam onda pozornost javnosti na njegova dosad neobjavljenja djela i k tome istakao da » nije dovoljno poznato, da je Budnić radio i na drugim, dosta opširnijim djelima. Ta su djela ostala neizdana i do danas, te im se zameo trag, a za jedno ćemo vidjeti da je bilo i tiskano što nije bilo dosad poznato«.[2]

Sada pak želim iznijeti pred javnost njegove dosad nepoznate hrvatske lirske pjesme i jednu latinsku satiru, a kao dopunu ovomu još i njegove pokuse u pjevanju i njegove sačuvane hrvatske sastavke bilo latinicom, bilo glagoljicom i vježbanje u pisanju bosančicom, da se uzmogne dobiti što potpunija slika o njegovu književnom stvaranju, osobito o načinu njegova duhovnog stvaranja i o njegovu stvaralačkom razvoju, jer su iz književne radionice njegova vremena sačuvani rijetki, vrlo rijetki primjerci. Iznijet ću nekoliko primjeraka njegove hrvatske kancelarijske proze, da se vidi kako je i tu materiju svladao, pretačući iz službenog latinskog diplomatskog jezika u hrvatski pojedine formule i izraze s tog polja.

Želja mi je istaći i neka pitanja u vezi sa životom i radom Šime Budinića, o kojima dosad nisu izneseni dovoljno jasni pojmovi.

A

I. Godina Šimina rođenja

Stalan je jedino dan, mjesec i godina Šimine smrti, tj. umro je u Zadru 13. prosinca godine 1600. Jasno to donose sačuvane matice mrtvih župe sv. Stošije, onda jedine župe u gradu Zadru.[3]

1 Neobjavljena književna djela Zadranina Šime Budinića, Radovi Instituta JAZiU u Zadru II. Zagreb 1955, 359—371.

2 Sp. dj.

3 Nadžupski ured sv. Stošije u Zadru — Liber obituum I (1597—1617), 39b: »13 ditto (tj. decembre). Obito del R(evren)do messer pre Simon Budineo canonico. Sepolto al Domo.«

Nije pak poznat dan, mjesec ni godina njegova rođenja. Prva danas sačuvana knjiga rođenih župe sv. Stošije u Zadru nosi naslov »Baptizatorum II« (1569—1580). To je druga knjiga krštenih ove župe, a izgubila se prva knjiga krštenih »Baptizatorum I« u kojoj je mogao biti upisan i akt Šimina krštenja, pod pretpostavkom, vrlo vjerojatnom, da se on rodio i krstio u Zadru. Tako se dade zaključiti po opsegu sačuvanih prvih matičnih knjiga ove župe, koje obuhvaćaju prosječno 30 do 50 godina. Prva knjiga se izgubila negdje u prvoj polovini XIX stoljeća, kako se dade zaključiti iz uveza ostalih danas sačuvanih matičnih knjiga nadžupskog ureda sv. Stošije u Zadru.

Kada je prof. Ivan Berčić davao Fr. Kurelcu podatke o Budiniću za njegovo izdanje Šiminih pjesama,[4] kako to svjedoči sam Fr. Kurelac,[5] dao mu je podatak o Šiminoj smrti iz knjige umrlih župe sv. Stošije u Zadru, a nije mu mogao dati podatak iz tih istih knjiga i o Šiminu rođenju. Možemo slobodno zaključiti da te prve knjige »Baptizatorum I« već tada nije bilo.

U Šimino doba u gradu Zadru bila je samo jedna župa. Druga župa, ona sv. Šime, osnovana je tek 15. srpnja 1832. godine.[6]

Prema tomu smo u ovom predmetu danas upućeni da drugim putem utvrdimo, na osnovu pristupačnih izvora, što približniji datum Budinićeva rođenja.

Prof. Šime Urlić je prvi iznio arhivski podatak iz kojega je zaključio da je Budinić rekao prvu misu 1560. godine.[7] To izvodi iz teksta jedne notarske imbrevijature od 3. (ispravnije 23!) travnja 1560. god. u kojoj se govori da su skrbnici legata Margarite Mirinke u Zadru dosudili baš Šimi Budiniću taj legat jednog komada zemlje u zadarskoj okolici (»In Radobudich«) i jedne kuće u gradu Zadru (»in contrata Ste Marie Monialium«) prema odredbama oporučiteljice, »uzevši u obzir okolnost, da će klerik Šime Budinić Zadranin, beneficijat[8] katedralne crkve u Zadru, domalo reći

[4] Pokorni i mnizi inii psalmi Davidovi složeni u slovinjski jazik na čislo i miru po Šimunu Budineu popu Zadraninu, Na Rěci 1861, str. XXXIV: »... Ako ... uležeš Zadru na vrata, a ti obajdi Brčića Ivana ... Njemu se zahvali, Šime (tj. Šime Budiniću!), ako sam doznao za koju sitnicu iz tvojega života; on je čitao i progledao pisma, koja ti svedočanstvo daju; i čto je god razabrat i dokučit mogao, toga me učesnikom stvori ...«.

[5] Sp. di., str. II—III.

[6] Sr. C. F. Bianchi, Fasti di Zara religioso-politico-civili dall'anno 1184 av. Cr. sino all'anno 1888 dell'era volgare, Zara 1888, 137; Isti, Zara cristiana I, Zara 1877, 339, 181; Angelo de Benvenuti, Storia di Zara dall'anno 1797 al 1918, Milano 1953, 207.

[7] Prilozi za biografiju Brna Krnarutića, Građa za poviest književnosti hrvatske, knj. 8, Zagreb 1915, 351.

[8] Ovako prevodim izvornu riječ »mansionarius«. Po Parčiću (Rječnik talijansko-slovinski [hrvatski], Senj 1887, 458, s. v.), koji ovu riječ prevodi sa: *župnički pomoćnik, podžupnik*, gledajući očima današnje crkvene prakse, moglo bi se lako upasti u grešku da se tog mansionariusa uzme kao prezbitera, već gotova svećenika. — Isto značenje ove riječi nalazi se i kod I. Androvća (Rječnik talijansko-hrvatski, Zagreb 1942, 578, s. v.). — M. Deanović-J. Jernej (Talijansko-hrvatskosrpski rječnik, Zagreb 1960, 454) nema ove riječi. — E. Smirić (Terminologia ufficiale italiana-serba o croata-tedesca, Zagabria 1904, 507, s. v.) prevodi *mansionario* sa: *koralni kaplan = Chorkaplan*, a *mansioneria* sa *nadarbina = Chorkaplanpfrunde*.

svoju prvu misu.«[9] Prema ovome bi Šime te godine 1560. morao imati najmanje 26—28 godina života. Naime, u doba Šimina primanja redova bilo je na snazi predtridentinsko crkveno pravo u pitanju godina života ređenika. A to je u koječem vrlo različito od posttridentinskoga crkvenog prava u ovom pitanju, a da ne govorimo od današnjega. Tridentinski je sabor donio svoje odredbe o godinama koje treba da ima ređenik za primanje pojedinih redova u katoličkoj crkvi, na svojoj 23. sjednici.[10] Ta je sjednica održana 15. srpnja 1563. godine.[11] U Zadru je pak ninski biskup Marko Loredan (Lauredanus), kao zamjenik i namjesnik (»locumtenens et administrator generalis«) zadarskog nadbiskupa Mucija Calinija, 10. srpnja 1564. god. sakupio zadarski kler i zadarske redovne starješine i svečano proglasio dekrete Tridentinskoga koncila kao važeće u zadarskoj nadbiskupiji.[12] Po predtridentinskom crkvenom pravu za primanje reda dijakonata, koji neposredno prethodi redu prezbiterijata, bilo je potrebito da ređenik ima navršenih najmanje dvadeset i pet godina života.[13] A kako je u Šimino doba zadarska nadbiskupija imala dovoljno i predovoljno klera i za grad i za vangradske župe, držim da nije bilo potrebno da se ordinarij služi ovlastima u dispenzama za godine ređenika, pak da redi kandidate i prije nego bi navršili godine što ih propisuju kanoni. Prema tome bi Šime, u pretpostavci da je negdje u drugoj polovini 1560. god., kako se to dade zaključiti iz podataka dosude legata Margarite Marinke Šimi Budiniću, koji »ima domalo reći svoju prvu misu«, doista tad i rekao svoju prvu misu. U pretpostavci da je taj red prezbiterijata i primio u najranijoj zakonskoj dobi života, bio bi rođen negdje godine 1530—1535.

Ovoliko se dade zaključiti iz spomenutog podatka, koji je prvi iznio na vidjelo prof. Šime Urlić.

Ali kronologija primanja redova, kako ih je Šime primao, govori drukčije.

Šime se godine 1556, već 6. srpnja, potpisuje kao »clericus Jadertinus.«[14] Po Fr. Kurelcu (sp. dj., III) bio bi klerikom još 25. veljače iste godine. Za Kurelcem je u ovoj stvari išao i I. Kukuljević-Sakcinski,[15] a za

[9] Historijski arhiv u Zadru (= HAZd) — Spisi zadarskog bilježnika Šime Budinića (1556—1598), svez. II, svešč. III/1, s. d. 23 aprilis 1560: Instrumenta ecclesiastica: »... habita consideratione qualitatis clerici Simonis Budinei Iadertini, Mansionarij Ecclesiae cathedralis Iadrensis de proximo quidem missam suam nouam celebraturi ...«

[10] Sessio XXIII, de reformat., c. 12; cfr. Dr Fr. Ušeničnik, Pastoralno bogoslovlje I, Ljubljana 1921, 41, u vezi note 7, 8.

[11] Sr. Dr J. Marx, Lehrbuch der Kirchengeschichte, Trier 1919, 675.

[12] Sr. HAZd — Spisi zadar. bilježn. Šime Budinića, sv. II, svešč. III/1, Instrum. eccl., s. d.

[13] Sr. Dr Andreas Vallensis (vulgo del Vaulx Andanensis), Paratitla Juris Canonici sive Decretalium D. Gregorii Papae IX, Venetiis 1700, str. 61, br. 1: »Ante 25 aetatis annum diaconi ordinari non poterant«.

[14] HAZd — Spisi zadar. bilježn. Šime Budinića, sv. I, svešč. I/1, list 1.

[15] Pjesnici hrvatski XVI vieka, Književnik. Časopis za jezik i poviest hrvatsku i srpsku, i prirodne znanosti II/1, Zagreb 1865, 28.

ovima i dr Stj. Antoljak.[16] Fr. Kurelac piše: »Dne 25 veljače godine 1556 piše on (tj. Šime Budinić!) sam: »Instrumentorum quartus (sc. liber vel fasciculus) mei Simonis Budinei clerici Jadertini Mansionarii Eccle. majoris Jadren.« (sp. dj., III). Tu se je Fr. Kurelac prevario u godini. Postoji još i danas u njegovim notarskim spisima ta bilješka[17] Šiminom rukom: »Instrumentorum quartus mei Simeonis Budinei clerici Jadertini Mansionarii Eccl(esi)ae maioris Jadren(sis) incipiens a uig(esi)mo primo Julij 1559.« Dakle 21. srpnja 1559, a ne 1556. I doista taj Šimin svezak »quartus« obuhvaća »Instrumenta« od 21. srpnja 1559. do 23. travnja 1560. (njegova numeracija folija: 193—239). Znači da je barem te godine, ako ne i prije,[18] a vjerojatno i jest, primio prvu tonzuru. A ta »nije ni sakramenat, nego blagoslovina, kojom od svjetovnjaka postaje klerik, pridijeljen odnosnoj dijecezi. »Bez tonzure se ne može u crkvi biti »klerikom«, a niti primiti u crkvi bilo kakvi beneficij.[19] Praktički to znači da se nije moglo u crkvi biti namješten na crkvenom »budžetu«, niti primati, da se izrazim današnjm izrazom, od crkve bilo kakav prihod koji je vezan uz obavljanje svetih čina.

A da li je 1556. god. Šime imao koji crkveni beneficij koji bi mu, kao kleriku, nosio prihode, danas nije moguće utvrditi iz materijala kojim raspolažemo.

Malo više od dvije godine iza tog datuma nalazimo u izvorima da Šime ima dva beneficija. I to 12. kolovoza 1558. god. spomenut je kao »plebanus seu perpetuus rector ecclesiae nuncupatae sancti Siluestri tituli sancti Thomae intra moenia Jadrae«,[20] a 28. studenoga 1558. kao »plebanus ecclesiae S. Petri de insula Eso.«[21] Za beneficij crkve sv. Silvestra u gradu znamo da mu je nosio nešto do pet dukata, ne više, godišnjeg prihoda (»non ascendit ad summam ducatorum quinque«),[22] a za onaj sv. Petra na otoku Ižu ne znamo koliko mu je nosio. Te je beneficije imao Šime i bez malih redova, sa samom tonzurom. Doista beneficij upravitelja ili plebanusa crkve sv. Silvestra u Zadru nije po položaju te crkve bio malog stepena. Ta crkva, koja se je nalazila blizu današnje crkve sv. Krševana, po povjesničaru zadarske crkve C. F. Bianchiju, bila je nadžupska crkva bez klera i dušnopastirske službe. Upravljao je njome jedan rektor, koji je imao dijela od svih prihoda te crkve. Ona je bila i jedna od sedam bazilika grada koje su u XIV stoljeću bile određene da se u njima mogu dobiti oprosti koji se mogu dobiti i u onih sedam glavnih bazilika u Rimu.[23] Položaj upravitelja

16 Miscellanea Jadertina 2: Dva priloga proučavanju povijesti hrvatske književnosti u Zadru, Radovi Instituta JAZU u Zadru I, Zagreb 1954, 147.

17 HAZd — Spisi zadar. bilježi. Šime Budinića sv. I, svešč. I/6, početak.

18 Po predtridentskom crkvenom pravu moglo se primiti tonzuru iza navršene sedme godine života! Tridentsko pravo je to modificiralo na 16. godinu života. Sr. Dr Andreas Vallensis, sp. dj., 58, br. 1.

19 Dr Drag. Kniewald, Pastirsko bogoslovlje I, Zagreb 1930, 5.

20 HAZd — Ducali e terminazioni III (1547—1566), fol. 73b.

21 HAZd — Spisi zadar. bilježi. Danieła Caualcà (1551—1566) sv. I, svešč. II/5, s. d.

22 HAZd — Spisi zadar. bilježi. Daniela Caualcà, sp. mj.: »non ascendit ad summam ducatorum quinque«.

23 Sr. C. F. Bianchi, Zara cristiana I, 428.

te crkve u precedenciji klera u gradu spadao je u red jačih počasti, koje je ondanje pravo zvalo »personatus«. Sastojale su se u tome što je plebanus te crkve imao počasno mjesto u koru, u procesijama, u pjevalištu i tome slično.[24] Za to počasno mjesto po Dekretalnom pravu bilo je dovoljno da beneficijat ima navršenih 14 godina![25]

Četiri niža reda (tj. ostiariat — lektorat — eksorcitat — akolikat) primio je Šime u Zadru tek 25. veljače 1560. godine. To je zapisao sam Šime u svojim notarskim spisima.[26] Prema tome je 23. travnja 1560. godine Šime bio tek u nižim redovima kada je na se primio obaveze Marinkina legata, gdje se kaže da će »domalo reći svoju prvu misu«. Sve je to bilo u skladu s ondanjim Dekretalnim pravom. On se obavezuje da će te obaveze (tj. da se za pokojnicu ima služiti svake subote u crkvi sv. Marije Redovnica jedna misa) ispunjati bilo osobno ili se starati da to izvrši koji drugi svećenik (»cum onere celebrandi aut celebrari faciendi«).

Godina 1560. važna je u Šiminu životu. Dne 29. svibnja te godine odriče se kanonik stolne crkve sv. Stošije u Zadru Sanctus de Sanctis, njegov djed po majci (»avus maternus«), kanonikata i prebende tog kanonikata u korist Šime Budinića, svog unuka (»pronepos«). Ta odreka stupa na snagu tek smrću kanonika de Sanctisa.[27] Na osnovu te dragovoljne odreke od strane kanonika de Sanctisa papa Pijo IV imenovao je Šimu kanonikom Kaptola stolne crkve sv. Stošije u Zadru bulom od 20. srpnja 1560. god. (»tertio decimo kal. Augusti«).[28] Kako je još bio na životu kanonik de Sanctis († 1565) i uživao i prebendu i položaj tog kanonikata, to je ovo imenovanje davalo Šimi tek naslov kanonika (»in spe«). Nalazim u izvorima da se Šime njime i poslužio in calce isprave od 29. stud. 1560. (»Simon Budineus, canonicus, notarius publicus Jadrensis iuratus«.)[29] Inače je sebe potpisivao in calce svojih isprava i poslije imenovanja kanonikom, a prije uvođenja u posjed tog kanonikata 27. stud. 1565, jednostavno »clericus«.[30] Po predtridentinskom pravu dostojanstvo kanonika stolne crkve tražilo je da kandidat ima navršene bar 22 godine života.[31]

Od 1560. god., kad je Šime primio niže redove, do negdje neposredno pred početak 1563. god. on je još u nižim redovima. Tek u konceptu isprave

[24] Sr. Dr Andreas Vellensis, sp. dj., 262, br. 5.

[25] Dr Andreas Vallensis, sp. dj., 58, br. 3.

[26] HAZd — Spisi zadar. bilj. Š. Budinića, sv. II, svešč. IV/1 (Bastardelli), str. 31: »Die 24 m(ensi)s Febr(uarii).« A prije toga je: »Die 28 me(ensi)s feb(ruarii) 1560« (str. 30). Onda slijedi »... Inf(rascrip)ti sunt ordinati sub die 25 dicti mensis a dicto R.mo de quatuor ordinibus ... Id(em) et Simon Budineus Mansionarius Iadren(sis) eod(en) die ad quatuor minores promotus est presentibus R.do Archip(resby)t(e)ro«.

[27] HAZd — Spisi zadar. bilj. Š. Budinića, sv. II, svešč. III/1, s. d. — U ispravi od 27. srpnja 1560. (l. c., s. d.) Šime sebe zove da je »*pronepos*« de Sanctisov.

[28] Sp. mj; HAZd — Ducali e terminazioni III, 123b—124a.

[29] HAZd — Spisi zadar. bilj. Budinića III (Testam. aperta), fasc. VI, br. 58.

[30] HAZd, sp. mj., br. 99—143.

[31] Sr. Dr Andreas Vallensis, sp. dj., 58, br. 3: »... Ad dignitatem inferiorem Episcopatu ... quibus cura animarum non incumbit, ibidem requirit aetatem 22 annorum completorum.«

od 28. siječnja 1563, kad je uveden u realni posjed kao rektor »capellae sti Georgij in ciuitate Iadrae, et capellae campestris sti Marci extra menia Iadrae cum capella stae Vrsulae eidem adnexa, et una domo structa Iadrae ex opposito ecclesiae sti Heliae«, nalazimo da se u toj ispravi titulira subdijakonom: »D(ominus) Simon Budineus subdiaconus et mansionarius eccl(esiae) Iadrensis . . .«.[32] I u imbrevijaturi isprave od 18. siječnja 1563. god., gdje generalni vikar i zamjenik zadarskog nadbiskupa Marko Loredan daje svome kancelaru Šimi Budiniću dekret da bude uveden u posjed tih kapela, kaže se: »Dilecto nobis in X^to Simoni Budineo subdiacono, et mansionario eccl(esiae) Iadren . . .«.[33] Dakle, toga dana, 29. siječnja (rectius 18. istog mjeseca 1563) on je još subdijakon. On nije do tog dana još bio rekao svoju mladu misu.

Iz poznatog procesa,[34] koji se vodio protiv Š. Budinića u zadarskoj kuriji mjeseca studenoga-prosinca 1563. god. saznajemo jednu novu, važnu okolnost. Tada je Šime na prvoj večernji oficija pri pogrebu kćeri Mihovila Brončića u Zadru, 3. studenoga te godine, u srdžbi udario po glavi voštanom svijećom svećenika Martina Jurjevića (a neki svjedoci zajedno s tužiteljem hoće da mu je još dao i šaku u lice), jer da je sveć. Jurjević opsovao Budinića, njegove roditelje i rodbinu. Za Budinića je gradom kolala glasina da je dan prije toga u nekom razgovoru rekao da dušama pokojnika malo pomaže paljenje svijeća pri pogrebu i ostalim crkvenim funkcijama, pa je zbog toga došlo do rječkanja između njega i svećenika Jurjevića. U tom se procesu passim Budinić spominje kao »pre«, tj. prete = svećenik.[35]

Sklon sam vjerovati da je nastala pomutnja s preobilja gradiva prouzročila da je dr Stj. Antoljak[36] mogao napisati: »U Budinićevim (!) rukom sastavljenim pergamenama zove se on od 1560. godine dalje »presbiter canonicus«. I pozivlje se na Histor. arhiv u Zadru — Pergamene zadar. notara 16. stoljeća. U tom fondu 1560. god. na spomenutom mjestu nema isprave u kojoj bi se potpisivao »presbiter canonicus«. On se 1560. potpisuje samo 29. stud. kao »canonicus«, a bez »presbiter«. A iste godine, 9. prosinca, potpisuje se samo »clericus«.[37] Od 1565. god., 27. stud., potpisuje se samo »canonicus«.[38] Tek se 1568. god., 27. srpnja, na jednoj oporuci potpisuje i »presbiter canonicus«.[39] Poslije tog datuma on se na oporukama koje je sačinio potpisuje ili samo »canonicus« ili »presbiter canonicus«.[40]

[32] HAZd — Spisi zadar. bilježi. Daniela Gaualcà (1551—1566), sv. I, svešč. II/4, s. d.

[33] Sp. mi.

[34] O njemu prvi govori prof. Š. Urlić, sp. dj., 351—352. — Akta tog procesa u HAZd — Spisi zadar. bilježi. Daniela Gaualcà, sv. II, svešč. IV/2, list 1—14.

[35] U tim se spisima procesa zove još izmjenično i »*clericus*«. Pa i sam se Šime potpisuje »*clericus*« i onda kad je postao kanonikom za oznaku svoga crkvenoga staleža (bez pobliže detaljizacije stepena u klerikatu), u opreci s pojmom »*svjetovnjak*.«

[36] Sp. dj., str. 147, bilješka 32.

[37] HAZd — Spisi zadar. bilježi. Budinića, sv. III (Testam. aperta), br. 99, 100 itd.

[38] Sp. dj., br. 144—172.

[39] Sp. dj., 173.

[40] Sp. dj., br. 171—184.

Za tvrdnju da je Šime postao »tek 1565. svećenik«[41] šteta što dr Vj. Štefinić nije naveo i izvor na osnovu kojega to tvrdi. Ili se u tome povodi za Fr. Kurelcem (sp. dj., III), koji piše: »Reklo se, da je bio žakan od 1556. pak do 1565. Nije li to devet godin?«. Ono što Fr. Kurelac piše o godinama potrebnim da se primi prva tonzura, kad je zapravo Šime i postao klerikom u smislu crkvenog prava pa sve dok je primio niže redove 1560. god., govori o tome da Fr. Kurelac nije bio na čistu o odredbama kanonskoga prava koje se onda, u vrijeme Šimina primanja redova, tražilo za primitak pojedinih redova u katoličkoj crkvi, kako sam to iznio gore.

Uzevši u obzir utvrđeno stanje da je Šime rekao svoju prvu misu tek u drugoj polovini 1563. god., kad je morao imati najmanje 26—28 godina, iz tog se dade s pravom zaključiti *da je rođen najkasnije oko godine 1530* — 1535. A to u najpovoljnijem slučaju da je bio zaređen za svećenika u najranijoj kanonskoj dobi.

Njegovi notarski sačuvani spisi počinju 3. listopada 1556. god. Tada se potpisuje punom formulom carskog notara: »Ego Simeon Budineus, clericus Iadertinus, publicus sacra imperiali auctoritate Iadraeque notarius«.[43] Njegovi pak crkveni spisi, ukoliko su sačuvani do danas, počinju 6. srpnja 1556. i tu se potpisuje »Notarius publicus et Curiae Archiepiscopalis Jadrae vice cancellarius«.[44] Prema iznesenom, već je te godine »carski notar« (»imperiali auctoritate notarius . . .«). A za imenovanje carskim notarom tražila se *najmanje navršena dvadeseta godina života.*[45] Uzevši u obzir i ovaj elemenat, Šime je mogao biti rođen najkasnije oko godine 1530—1535. I to u sretnom slučaju da je titulu carskog notara dobio u najranijoj dobi života, koja je za postignuće te titule bila potrebna.

Na osnovu iznesenoga možemo zaključiti da se termin rođenja Šime Budinića može svesti na godine 1530—1535.

U svojoj već spomenutoj radnji o Šimi Budiniću[46] naveo sam, bez obrazlaganja, da bi Šime bio rođen »oko god. 1528—1530.« u Zadru, uzevši veći raspon, circa jednog lustra.

41 Enciklopedija Jugoslavje II, Zagreb 1956, str. 251, s. v.

42 Sp. dj., III.

43 HAZd — Spisi zadar. bilježn. Budinića, sv. I, svešč. I/1, list 1b.

44 HAZd — Spisi istoga bilježn., sv. II, svešč. III/1 (Instrum. eccl.), početak.

45 Sr. Ester Pastorello, Raphaini de Caresinis cancellarii Venetiarum: Chronica aa 1343—1388, a cura di . . ., Bologna 1923. — Novo izdanje Muratori, Rerum Italicarum Scriptores, fasc. 192—193, predgovor, str. VII: ». . . poichè per la nomina a notaio imperiale si richiedevano almeno vent'anni compiuti . . .«. — Doista je Veliko vijeće u Mlecima 9. srpnja 1323. donijelo zaključak: »Quod aliquis tam clericus, quam laicus non possit laudari, vel publicari in Notaio Venetiarum, nisi fecerint fieri fidem, quod habuerit 25 annos completos . . .«. Apud Giovanni Pedrinelli, Il notaio istruito nel suo ministero secondo le leggi, e la prattica della Serenissima Repubblica di Venezia. Opera umiliata al Magistrato Gravissimo degli Ill.mi, ed Ecc.mi Signori Conservatori ed esecutori delle leggi da . . ., I/2 Parte, In Venezia 1768, str. 3. — No, svi znakovi govore da se ova odredba nije odnosila na dalmatinske komune.

46 Sp. dj., 369, bilj. 3.

Iz navedenoga se vidi da je neodrživa sumnja dr St. Antoljaka[47] u »Kukuljevićeva domišljanja« da se Šime rodio oko 1532. god., jer da je ona »danas sasma bez vrijednosti«.

II. O Šiminu prezimenu i imenu

a) Prezime — Šime se osobno u svojim službenim notarskim spisima, koji su pisani latinskim jezikom, potpisivao isključivo u polatinjenu obliku: *Budin(a)eus.* To se može vidjeti passim iz njegovih notarskih spisa u Historijskom arhivu u Zadru. U talijanskim jezikom pisanim aktima, koji su do nas doprli, kao što su matice krštenih nadžupskog ureda sv. Stošije u Zadru[48] i matice vjenčanih iste župe,[49] potpisivao se u talijaniziranoj formi: *Budineo.* Tako se potpisivao i u svojim hrvatskim jezikom tiskanim knjigama, koje je tiskao u Rimu 1582. i 1583. god.[50]

Ali, obitelj se Budinićeva još za života Šimina spominje u zadarskim izvorima pod oblikom »*Budinich*«. Tako se u ispravi od 12. travnja 1565. ističe da se 16. ožujka 1551. god. u ugovoru o mirazu »celebrati inter D. Stephanum *Budinich,* ciuem Iadrensem, ex vna, et D. Frosinam de Matapharis, eius vxorem, ex altera, D. Clara r(elicta) q(uon)d(am) D. Michaelis *Budinich,* mater dicti Stephani, se plegiam et principalem solutricem instituisset . . .«.[51] Po dr Stj. Antoljaku je ova Klara, ud. pk. Mihovila Budinića, majka našeg don Šime, a Stjepan njegov brat.[52] Godine 1573. na 25 stud. spominje se u Zadru kuma na krštenju »madona Frosina *Budinichia*«.[53] Ta ista gospođa Frosina je 1582. na 5. lipnja pri jednom krštenju ubilježena kao kuma sa svojim djeverom: »m(aest)ro Antonio *Budinich* et D(onna) Frosina moglie di m(aest)ro Stefano *Budinich*«.[54] Stjepan Budinić, muž Frosine, ubilježen je u tim maticama u više navrata kao »ser Stefano *Budinich*«.[55] Po dr Stj. Antoljaku[56] Šimin je brat Mihovio, a ovaj je ubilježen u maticu mrtvih 13. lipnja 1603. kao »Michel *Budinich*«.[57] On bi nadživio

47 Sp. dj., 147, bilj. 27.

48 Arhiv Nadžupskog ureda sv. Stošije u Zadru — Liber Baptizatorum II (1569—1580), str., str. 15, 28, 40, 41, 54, 56, 61, 76, 91, 95. 111, 127, 185, 210. 255, 273, 343; sp. dj. III (1580—1586), str. 9, 20; sp. dj. V (1595—1604), str. 2, 13, 15, 38, 51, 106 itd.

49 Isti arhiv — Liber Matrimonorum I (1576—1589), str. 25, 32, 38; sp. dj. II (1593—1604), 26. VI i 25. V 1596. i 10. V 1599. Navodim ovo po datumima, jer nisu obilježene stranice.

50 Pochorni i mnozii inii psalmi Davidovi sloxeni v slovignschi iazich na cislo i miru: po Scymunu Budineu Popu Zadraninu.

51 HAZd — Spisi zadar. bilježn. Daniela Caualcà, sv. I, svešč. II/6, s. d.

52 Dr St. Antoljak, sp. dj., 142.

53 Nadžupski ured sv. Stošije u Zadru — Liber Baptizatrum II, 102.

54 Isti arhiv — Liber Baptizatorum III, 98.

55 Isti arhiv — Liber Baptizator. II, 128 (g. 1574, 8. VII); 150 (g. 1574, 1. XII); 291 (g. 1578, 12. VII); Liber Matrimonior. I, 41 (g. 1578, 27. IV); Liber Baptizator. III, 5 (g. 1580, 13. VII).

56 Sp. mj.

57 Isti arhiv — Liber Obituum I, 61.

brata don Šimu za tri godine. — Ne samo da zadarska grana obitelji dolazi u obliku *Budinić*, nego se u tom obliku spominje i neki »m(aest)ro Ant(oni)o *Budinich* da Sebenico«, 23. lipnja 1593. godine,[58] i neki Niccolò Budinich« svjedok na vjenčanju 1597., 28. lipnja.[59] Naprotiv, Šimin već spomenuti brat Marko dosad još nigdje ne registriran, spomenut je u Šiminu procesu studenoga-prosinca 1563. u polatinjenu obliku Budineus,[60] kao i brat mu Šimun. Najvjerojatnije zbog toga da bi dva brata imala isto prezime!

Iz svega se ovoga dade s pravom zaključiti da je Šime, u duhu svoga vremena (koji vuče korijenje još iz srednjeg vijeka), a po modi renesanse, *sâm polatinio, odnosno romanizirao svoje prezime* Budinić u Budin(a)eus — Budineo, kako su to u ono doba činili i brojni Hrvati po Dalmaciji i uopće na istočnoj obali Jadrana.[61] Ta je moda na vrhuncu baš u XVI—XVII stoljeću. Ostali članovi njegove obitelji, kako smo vidjeli, zadržali su svoje prezime u izvornom obliku Budinić, a tako su ih i zvali njihovi suvremenici i njihovo ime u takvu obliku unašali u službene akte grada.

Po dr Stj. Antoljaku[62] »prvi Juraj Baraković u svojoj Jaruli (Mleci 1618) naziva ga Budinić«. Zapravo je Juraj Baraković (1548—1620), Šimin suvremenik, upotrijebio Šimino prezime u njegovu pravom, izvornom obliku, kako ga je sam čuo izgovarati i kako se u to vrijeme upotrebljavalo u gradu Zadru i kako ga je zadržala Šimina obitelj, njegova braća i ostali njezini članovi.

b) Krsno Šimino ime — Sam se Šime potpisivao u latinskim spisima »Sim(e)on«, u talijanskim »Simeone«, a u hrvatskim »Scymun«.

Kukuljevićevu netačno donesenu vijest da je Šime Budinić bio imenovan hrvatskim ispovjednikom u crkvi sv. Jeronima u Rimu 2. srpnja 1581. godine (»Adi 2 Lugilo 1581 fatto confessore per la lingua illirica M. pier Simone Budineo«) i njegova nagađanja da ono »pier« znači »pre«, tj.

58 Isti arhiv — Liber Matrimonior. II (1593—1604), 8.

59 Isti arhiv — Liber Matrimonior. II, s. d.

60 HAZd — Spisi zadar. bilježn. Daniela Caualcà, sv. II, svešč. IV/2, list 8: »Comparuit coram antescripto R mo d. E.po ser Marcus Budineus f(rate)r antescripti clerici Simonis et petijt sibi dari copiam antescriptae querelae pariterque et indiciorum vt dictus eius f(rate)r, vt par est, valeat se tueri . . .«.

61 Dosta je da ovdje navedem iz popisa imena bračke vlastele polovinom XVII stoljeća, kako ga je brački knez podnio general. providuru u Zadar. Sr. HAZd — Spisi general. providura Antonija Bernarda (1656—1660), svez. jedini, fol. 60—61: ». . . 1657. 19 Gennaio . . . Seguono li nomi delle famiglie de nobili anziani dell'Isola di Brazza. che godono, et hanno goduto sempre il priuilegio della nobiltà originaria . . . Dominis. et Gospodnetich. Nisitei alias Nisetich, Andreis alias Andrieuich . . . (Mladineo ali)as Mladinich . . . Prodich (Zuuiteo al)ias Zuuetich . . . Lisanei alias Lisanich, Giuanitij alias Iuanisseuich, Zupaneo alias Zupanich . . . Dichiarando che le sudd.te famiglie sono state date in nota, e sono corse in causa nel giudizio ultimamente seguito con Preghadi sotto li 13 Luglio 1657 nell'Ecc.mo Coll.o de XX Sauii del corpo dell'Ecc.mo Senato«. — O imenima stanovništva otoka Brača sr. Naselja i porijeklo stanovništva na otoku Braču, Zbornik za narodni život i običaje Južnih Slavena, knj. 34, Zagreb 1950. — Potanje o imenima na — *eo* kod nas sr. Dr Valen, Putanec, Prezimena s dočetkom na — *eo* u hrvatskoj antroponimiji, Rad JAZU 315, Zagreb 1957, 287—361.

62 Sp. mj., 147, bilj. 27.

svećenik,[63] ispravio je dr Ivan Crnčić tako da je on donio sav tekst iz knjige Odluka ilirske kongregacije sv. Jeronima u Rimu. U njemu stoji da je Šime toga dana bio samo predložen zajedno s Ivanom Parentiom (»et fu proposto M. Giovanni Parentio, et M. Piersimone Budineo, et si prolungò all' altra congregatione«) i da se izbor odložio do iduće sjednice i da je 6. kolovoza 1581. bio izabran ne Šime Budinić nego Ivan Parentio, tj. Parenčić iz Nina za tu službu ispovjednika. Tu Crnčić donosi da je u tom zapisniku Budinićevo ime doneseno u obliku »Piersimeone« i da je Budinić imao dva imena, naime Petar — Šime. Ali da je u zapisniku istoga zbora sv. Jeronima Budinić spomenut 12. ožujka iste godine i kao »Šime Budinić« kad se govori o prijevodu njegova »Izpravnika za erêi«, a 6. svibnja iste godine dolazi samo kao »don Šime«, kad je zabilježeno da se platilo tiskaru za njegovu knjigu »Izpravnik za erêi« — »Direttorio fatto da don Simone«, a godine 1583. na 5. lipnja spominje se u istom zapisniku kao »il R(euerendo) M(isser) D(on) Simone Budineo«.[64] Prema tome je utvrđeno da mu rimski suvremeni izvori poznaju ime i u obliku Petar — Šime.[65]

U papinskom pak konzistoriju u Rimu od 5. prosinca 1596. govori se o »svećeniku Mateju Bedineu, zadarskom kanoniku«, koji da je sobom doveo u Rim dva Turčina, ispravnije dva vjernika islamske vjere. Tu dvojicu da je taj kanonik zadarski preveo na kršćansku vjeru i da za takve kršćane moli pomoć od pape. Taj kanonik da se u Rimu iskazuje za siromašna i da za sebe moli 50 dukata pomoći, kako bi mogao nastaviti takvo svoje djelovanje. Papa da je odgovorio da je sve dobro shvatio i primio je od tog svećenika Mateja i one dvojice muslimana, koji su prešli na kršćansku vjeru, jedan memorijal.[66] U Zadru u Šimino vrijeme, koliko nam govore sačuvani izvori, bio je samo naš Šime »Bedineo«, pa zvali ga oni u Rimu i Matejom, i Petrom — Šimunom i Bedineom!

U kakvoj bi pak vezi s tim Matejom Budinićem (Budineus — »Bedineo«) imao biti onaj Ivan-Matej Budinić (»Budineus«), kojeg spominje sam Šime u svojim zabilješkama kao kancelara: »Ego Ioannes Mateus Bud(ineu)s cancell(ariu)s, co-quoadiutor f(ide) l(ite)r supsc(ripsi)«?[67] Taj Ivan-Matej Budinić je Šimin suvremenik, a spominje ga 11. svibnja 1561. godine sam Šime Budinić u svojim »bastardellima«.

63 Sp. dj., 28-29.

64 Sp. dj., 108-111.

65 Za Crnčićem se poveo prof. Š. Ljubić pa ga zove i on »Budinić Petar-Šime« (Ogledalo književne poviesti jugoslavenske na poučavanju mladeži II, Rieka 1869, 388, 440).

66 Tajni vatikanski arhiv, Audienze, L'armaido LII. No 18, str. 220 — Ms. Ispisi fra Dane Zeca iz Tajnog vatik. arhiva sv. I, str. 244 u HAZd: »Di prete Matteo Bedineo, can (oni)co di Zara che ha condotti duoi homini e fatti christiani, e dell' opera sua che fu di cont'nuo in quelle parti per la santa fede e per guadagner l'anime. Della sua povertà, et della pensione di d(uca)ti 50 p(er) aiuto acciochè possa continuare in questa buona opera ... Intese, et ricevuto i memoariali di pre Matteo, et di quei doi«.

67 HAZd — Spisi zadar. bilj. Budinića, sv. II, svešč. IV/3, 69.

Sve bi ovo govorilo da nije bez svake osnove Kukuljevićevo nagađanje da su u isto doba postojala dva uvažena lica s imenom Budinić ili Budineo,[68] premda on to svoje mišljenje nije uspio i utvrditi. Nedostatak je u tome što on nije donio gradivo na osnovu kojega je došao do te svoje tvrdnje. I. Kukuljević je vidio poteškoću u tome što je naš Šime Budinić zadarskih izvora bio i notar, i kanonik i kancelar, a onaj rimskih dokumenata dolazi bez svih tih atributa. »Kad bi naš Šime — piše I. Kukuljević — godine 1581. doista obnašao bio koju god od goreoznačenih časti, to bi ove po svoj prilici i u zbornom zapisniku sv. Jeronima naznačene bile«.[69] A nije bio sretnije ruke ni dr Stj. Antoljak kada je ustvrdio[70] za ovo Kukuljevićevo »domišljanje« o postojanju dvaju Budinića da je danas »sasma bez vrijednosti«.

Ja sam ovdje iznio suvremeno gradivo na osnovu kojega su mogle nastati, a vjerojatno su i nastale takve pretpostavke u prošlosti, premda danas nisam u stanju, na osnovu gradiva s kojim raspolažem, donijeti i konačan sud o tome.

III. Kad je Šime pisao svoje lirske hrvatske pjesme?

Hrvatske lirske pjesme Šime Budinića došle su do nas sačuvane u njegovim bilježničkim spisima, koji se nalaze u Historijskom arhivu u Zadru, u fondu zadarskih bilježnika. U svesku II, sveščiću IV sačuvana su četiri njegova tzv. »bastardella«. Pod ovim nazivom dolazi u bilježničkoj nomenklaturi knjiga ili knjižica koju drže bilježnici ili drugi javni funkcionari uza se, da bi u nju ubilježili kratke, sažete koncepte ili osnove svojih pravnih poslova, iz kojih bi onda poslije, kada bi imali više vremena i zgode, sastavljali pravne akte po ustaljenim pravnim obrascima.[71]

Do nas su doprla četiri takva Šimina »bastardella«. Moralo ih je prvotno biti i više. Jedan od sačuvanih, današnji drugi, nosi na svojoj korici Šiminom rukom ubilježen naslov »Bastardellus octauus«.

Ti Šimiňi »bastardelli« su zadaćnice složene od pola, a neke i od čitava lista, svaka veličina 26/16 cm. Neki su listovi sašiveni u današnji oblik iako je na njima bila ispisana i čitava jedna stranica ili dio stranice, a preostali dio stranice ostao čist. Na čistim stranicama ili na čistim dijelovima stranica nalaze se Šimine hrvatske lirske pjesme, koje je on bacao na papir za vrijeme svoje notarske službe već prema svome pjesničkom nadahnuću i raspoloživu vremenu.

68 I. Kukuljević Sakcinski, Pjesnici hrvatski XVI vjeka, Književnk II/1, Zagreb 1863, 28, 29.

69 Sp. dj., 28.

70 Sp. dj., 147, bilj. 27.

71 Sr. Rigutini e Fanfani, Vocabolario italiano della lingua parlata. Novamente compilato da G. Rigutini, Firenze 1893, 150, s. v.

Slično su radili i neki drugi dalmatinski bilježnici. Tako je, npr., zadarski bilježnik Jeronim Vidulić iz druge polovine XV stoljeća zapisivao svoje pjesme u svoje notarske knjige, kako je to pokazao prof. Vinko Valčić.[72] A na nutarnjoj stranici prednje pergamentne korice notarskih spisa zadarskoga notara Iohannes-Michaela Mazzarellusa (1512—1554) našao sam na ove pokusne stihove hrvatskim jezikom, a bosanskim pismom:

»Veliko ie misli čudo
Da to misleć misliš ludo
Gospostvo mi misliš zeti
Pričut dušu s tela zneti«.[73]

Našao sam još u HAZd — Fond korčulanski arhiv[74] hrvatskim jezikom, latinicom, na prednjim koricama građanskih parnica pod knezom Petrom Manolessom, na hrvatske stihove:

»Ako iko sa siem suiti — Vik sloboda Dubrovnika
Moich osquarnit oli oteti — Ka chie xiuit do uik uika«.

Drugi je zapis na istom mjestu:

»Ni chie biti nit bila — Lipotom te nechmo slaui —
Iur niedna na suit villa«.

Treći je zapis na istoj stranici, ovog puta latinskim jezikom: »Cum fueris Rome Romano uiuito more — Cum fueris alibi, uiuito sicut ibi«.

Dr Stj. Antoljak iznio je na svjetlo hrvatske pjesmice zadarskog bilježnika Franje Sorinija (1656—1677).[75]

Na koricama notarskih spisa zadarskog bilježnika dr Simona Mazzarellusa (1555—1589) zabilježena je ova hrvatska pjesmica latinicom:[76]

»Da bi na nichie dne = v Thesaligi bil
nebi lipu Daphni = otaz u louor schril
Nebi siringu vil = htechiu Pan gliubçiçu
nichi Bog prituoril = u' tanchu terschiçu«.

Vjerojatno je zaveden sličnošću pisma dr Stj. Antoljak ove stihove pripisao Šimi Budiniću.[77] Mazzarellusov se rukopis ipak dade raspoznati od Šimina, premda veoma sliče jedan drugome.

72 Jerolim Vidulić najstariji hrvatski pjesnik Zadra, Zbornik Instituta za historijske nauke u Zadru I, Zadar 1955, 81-92. (Izdaje Filozofski fakultet Sveučilišta u Zagrebu).

73 HAZd — Spisi zadarskog bilježnika Iohannes-Michaela Mazzarellusa (1512-1554), sv. IV, svešč. VIII (Testamen. aperta).

74 Svez. 270, svešč. 1: Civilium Clar.mi D. Petri Manolesso 1692; Građanske su parnice iz g. 1610-1613, a pripisi pjesnika iz godine 1692.

75 Sp. dj., 148-150.

76 Svez. II, svešč. IV/7.

77 Sp. dj., 150, bilj. 4.

Ispod navedenih stihova nalazi se istom rukom, a vrlo tamnim crnilom, upisan stih:

»Dabi na niche dni = u thesaligli bil«.

Opis Šiminih »bastardela«

I bastardel je veličine 22:4/16:5 cm. Sastoji se od 1—64. stranice incl. najnovije folijacije. Vremenski raspon bilježaka u njemu ide od 6. veljače (str. 1) do 7. svibnja 1560, (str. 63). Uglavnome su to zabilješke s crkvenog područja Šimine službe kao kancelara nadbiskupske kurije u Zadru.[78]

II bastardel je iste veličine. Ima izvorne svjetlomodre korice s izvornim natpisom u kapitalnim slovima »Bastardellus octauus«. Sastoji se od str. 1—56. incl. najnovije folijacije. Bilješke u tom bastardelu idu od 5. listopada 1560. (zadnje korice) do 11. ožujka 1561. (str. 48). Još su u tom svesku: jedna zabilješka od 11. svibnja 1558 (str. 33) i jedna od 1. travnja 1559 (str. 6/51). Zabilješke su većinom profane naravi. Na prvoj stranici prednjih korica nalazi se pjesma »Mnoga ti se dostoi . . .«. Na zadnjoj korici su pokusni stihovi latinske rugalice »Cornisona . . .«. Na 54. str. je dotjerana i u konačnoj redakciji latinska rugalica »Cornisona . . .«.

III bastardel je iste veličine kao i prethodni. Bez korica. Sastoji se od str. 1—78. incl. najnovije paginacije. Zabilješke u njemu su: od 13. siječnja 1561 (str. 71/6), 26. veljače 1561 (str. 1) — 2. lipnja 1561 (str. 16), 13. studenoga 1561 (str. 78), jedna zabilješka od 28. travnja 1557 (str. 65/12), jedna od 15. studenoga 1559 (str. 53), jedna od 17. svibnja 1560 (str. 53), jedna zabilješka od 13. siječnja 1561 (str. 71/5). U tom su bastardelu sve ostale Šimine hrvatske pjesme, neki pokusni, nekompletni stihovi, nekoliko stihova bosančicom, a ostalo su zapisi, ponajviše svjetovne naravi.

IV bastardel je iste veličine 21:7/16:2 cm. Ima izvorne, svijetle korice. Sastoji se od str. 1—34. incl. najnovije paginacije. Zabilješke u njemu su od 28. ožujka 1569 (str. 4) — 18. travnja 1569 (str. 18), zatim jedna zabilješka od 16. siječnja 1570 (str.15), jedna od 3. travnja 1572 (str. 30) i jedna od 1. travnja 1571 (str. 30). U tom bastardelu nema nijedne Šimine pjesme. Ima vježbanja successive i u pisanju latinicom (latinskim jezikom), glagoljicom (str. 15, 23) i bosančicom (str. 11).

[78] »Clericus Simon Budineus notarius publicus et Curiae Archiepiscopalis Iadrae Cancellarius« Ms: Liber Privilegiorum venerandi capituli eccl. Sanctae Anastasiae Iadrae 1398-1818, 19. — Rkp. u bilblioteci stol. kaptola u Zadru, gdje je 20. rujna 1557. spomenut u tom svojstvu Šime Budinić. — HAZd — Spisi zadar. bilježnika Šime Budinića, sv. II, svešč. III (Instrum. ecclesiastica).

V bastardel je veličine 24/16 cm. Korice su izvorne (u dvostruko), sive boje. Ima naslov »Inventario delle Robbe mobili di casa mia — 1553 ad 25 Ottobre«. Sastoji se od str. 1—16. incl. najnovije paginacije. Ispisano je prvih 6 stranica i dio 7. stranice. Ostalo je prazno. U tom bastardellu nema nijedne Šimine pjesme.

Dakle, *bastardeli obuhvataju u biti Šimine zabilješke, koje je u njih unašao ne prije 1560—1561. U to vrijeme možemo staviti postanak hrvatskih lirskih Šiminih pjesama, tj. u razdoblje kad je upotrebljavao u svojoj praksi te bastardele.*

IV. Šimin boravak u Rimu

Za Šiminu biografiju i njegovo književno stvaranje nije na odmet utvrditi, u koliko se to danas na osnovu pristupačnih sačuvanih materijala može, vrijeme njegova boravka u Rimu.

Po Crnčiću je Budinić boravio u Rimu dvije godine, i to od srpnja 1581. do lipnja 1583. god.[79]

Po Šiminim pak bilježničkim spisima on je u Zadru 29. studenoga 1581. god., kada u Zadru sastavlja jednu ispravu.[80] Nalazimo ga u Zadru i 29. prosinca 1582. god. Tog je dana sastavio tri isprave, datirajući ih »a Nativitate 1581« godine.[81] To po našem brojenju godina odgovara godini 1580. Budinić je, naime, datirao svoje isprave *»a Nativitate Domini«*, a indikciju je upotrebljavao rimsku, tj. onu koja je počinjala 25. prosinca, a za godine je upotrebljavao »calculus Romanus«, ili »mos Romanae Curiae«, koji anticipira početak godine prema našem računanju za sedam dana, tj. od 25. prosinca. Zatim mu, po njegovim notarskim spisima, nema spomena u Zadru sve do 19. svibnja 1596. godine.[82] Ali u njegovim spisima od godine 1581. pa dalje do njegove smrti ima dosta praznina.

Po matici krštenih grada Zadra[83] Budinić krštava 25. svibnja 1595. god. sina »del mag(nifi)co m(esse)r Hieronimo Grisogono« imenom Giulija. I mjesec dana poslije toga (24. lipnja) on obavlja čin krštenja u Zadru.[84] Nalazi se u Zadru i 23. ožujka 1596. i 24. travnja iste godine i krštava djecu u stolnoj crkvi sv. Stošije.[85] A 4. travnja 1596. god. spominje se u saslušanju jedne građanske parnice kod zadarskog kneza Filippa Bona da je bio pozvan »R. m(esser) pre Simon Budineo«.[86]

79 Sp. mj., 111.
80 HAZd — Spisi zadar. bilježn. Š. Budinića, sv. II, svešč. III/2, s. d.
81 Sp. mj.
82 Sp. dj., sv. II, svešč. VI (Testam. aper.), br. 296.
83 Nadžupski ured sv. Stošije — Libri Baptizator. V (1595—1604), str. 13.
84 Sp. dj., str. 15.
85 Sp. dj., str. 38, 40.
86 HAZd — Spisi zadar. kneza Filippa Bon (1594—1596), sv. II, sol. 329 a. — Na ovo je upozorio još dr St. Antoljak, sp. dj., 144.

Ova zadnja okolnost govori da je Šime bio u Zadru čitavu godinu dana, a da nije sačinio nijednog bilježničkog akta, ili, u najmanju ruku, da nam se nije sačuvao ni jedan njegov bilježnički akt ni spomen na nj za to vrijeme. To nam je poznato iz drugih, vjerodostojnih izvora, pa moramo zaključiti da je on doista i bio u svom rodnom gradu i u njemu tada djelovao. Prije je istaknuto da se u Šiminim bilježničkim aktima od 1581. pa do njegove smrti nalaze velike praznine.

Preširoko je Crnčić zahvatio kad je stavio Šimin boravak u Rimu od srpnja 1581. do lipnja 1583. Njegova je agrumentacija manjkava. Iz isprava koje spominju da se Šime nalazio u Rimu 2. (odnosno 6) srpnja 1581, 12. ožujka 1582, 6. svibnja 1582, 3. lipnja 1583. Crnčić je stvorio zaključak da je boravio u Rimu »dvie godine, od mjeseca srpnja 1581. do lipnja 1583.« Ovo se ima shvatiti da je čitavo to vrijeme bio u Rimu. A taj zaključak ne dopuštaju izvori koje Crnčić navodi. Sve bi bilo u redu da je on rekao da se je Šime nalazio u Rimu u intervalima, i to u spomenute dane.

Po jednom vjerodostojnom izvoru Šime se nalazi u Rimu negdje u drugoj polovini mjeseca svibnja 1581. god. On tada prevađa u Rimu pismo, koje je 2. svibnja 1581. pisao papi Grguru XIII biskup iz Bosne Srebrne Antonius de Matheis zajedno s nekoliko trgovaca i zahvalio se u njemu što im je papa poslao fra Dominika Dubrovčanina da ih utvrdi u vjeri. To je pismo pisano bosančicom, a na dnu mu se nalazi zabilješka »Adest et versio latina interprete d(omino) Simeone canonico Jadrensi«.[87] Od tog datuma u drugoj polovini mjeseca lipnja 1581. god. nije dugo do 2. srpnja 1581, kada je u Zboru sv. Jeronima u Rimu bio predložen za ispovjednika u crkvi sv. Jeronima na hrvatskom jeziku (»per la lingua Illirica«), a nije bio izabran za tu službu on nego Ivan Parenčić iz Nina, kako se to dade zaključiti iz jedne zabilješke u zapisniku tog Zbora, koju je donio Crnčić.[88] Ta zabilješka o prijedlogu da se izabere za ispovjednika na hrvatskom jeziku u crkvi sv. Jeronima upućuje na zaključak da je Šime u to vrijeme imao nakanu ostati u Rimu dulje vrijeme, inače izbor u tom pravcu ne bi imao svrhe. A nije isključeno da je nastala nepredviđena okolnost, koja je Šimu udaljila iz Rima i zbog toga nije bio izabran on, kako je bio prijedlog.

Naveo sam po njegovim bilježničkim aktima da je te iste godine 1581, i to 29. studenoga, bio u Zadru. Vjerojatno se nije nalazio u Rimu pod konac mjeseca lipnja 1581, jer pismo koje je stiglo papi u Rim pisano 6. lipnja te godine u Bosni, u Tuzli (»in Salinis«) bosančicom, nije preveo on na latinski jezik nego Šimun Baskijević (»Transtulit in latinum Simeon Baschievich«).[89]

[87] E. Fermendžin, Acta Bosnae, potissimum ecclesiastica, cum insertis editorum gestis ab anno 925 usque ad annum 1752 Zagreb 1892, 315; Dr Ante Strgačić, Neobjavljena književna djela Zadranina Šime Budinića, Radovi Instituta JAZiU u Zadru II, Zagreb 1955, 361.

[88] Sp. dj., 109-111.

[89] E. Fermendžin, sp. dj., 319.

Godine 1582. su tiskom izašli u Rimu njegovi »Pochorni i mnozii inii psalmi Davidovi« i »Izpravnik za erêi izpovidnici . . .«, a njegova »Summa nauka hristianskoga« izašla je u Rimu 1583. god.

U svojoj navedenoj radnji o Šimi Budiniću upozorio sam za njegov »Izpravnik za erêi . . .«, da je morao biti tiskan u Rimu poslije mjeseca veljače, a prije mjeseca lipnja godine 1582.[90] A baš pod konac lipnja 1582. je Šime preveo na latinski jezik ono pismo pisano bosančicom, koje su 6. lipnja te godine pisali dubrovački trgovci papi Grguru XIII iz Temišvara, jer se na dnu pisma (izvornika) nalazi zabilješka »Adest versio latina interprete d. Simeone canonico Jadrensi«.[91]

Preko ovih podataka za razdoblje od svibnja 1581. do kraja 1582. god. iz dosada pristupačnih izvora nije moguće više saznati o mjestu Šimina boravka. Velika praznina zja u njegovim bilježničkim spisima od kraja 1582. god.[92] do veljače (dana 23) 1595. god.[93] Dakle punih 12 godina, 1 mjesec i 22 dana nije se sačuvalo ništa od njegovih spisa. I u maticama grada Zadra za to vrijeme nema o njemu ni spomena. I njegovi bilježnički spisi od 23. veljače 1595. pa do njegove smrti, koliko su sačuvani do danas, govore da su iza njegove smrti sakupljeni i pohranjeni u općinski gradski arhiv kako su se našli. Ali i tu ima dosta manjkavosti.

O ovom predmetu danas sam u stanju iznijeti toliko koliko je ovdje izneseno.

V. O tzv. Šiminu »obraćenju«

Kad se imaju pred očima ove lirske, sentimentalne ljubavne Šimine pjesme te se usporede s njegovim »Pokorni i mnozii inii psalmi Davidovi . . .« i ostalim njegovim štampanim djelima, a k tome se još ima na pameti da je Šime Budinić bio u to doba i katolički svećenik, kanonik stolnog kaptola sv. Stošije u Zadru, kancelar zadarske nadbiskupske kurije i kancelar ninskog biskupa Marka Loredana — onda se tu susrećemo s dvjema činjenicama: u lirskim pjesmama Šime je pravi trubadur, žarki, zaneseni trubadur svjetovne ljubavi — za razliku od sv. Frane Asiškoga, koga zovu Božjim trubadurom — a u psalmima i ostalim svojim štampanim djelima produhovljena je osoba, svećenik koji izgara za ideal kršćanskog savršenstva. Nehotice se nameće ptanje kako da se to uskladi, kako da se to razjasni.

Prvi je to zapazio Fran Kurelac kad je izdavao Šimine »Pokorni i mnozii inii psalmi . . .« na Rijeci 1861. god. Tu je Fr. Kurelac nesamo izrazio svoje mišljenje da »može biti, da je bilo i drugih pěsam Budinićevih, kojih nestalo . . .« već je u razmatranju išao i dalje. U pretpostavci da je

[90] Sp. dj., 360.
[91] E. Fermandžin, sp. dj., 321.; Dr A. Strgačić, sp. dj., 361.
[92] HAZd — Spisi zadar. biljež. Budinića, sv. II, svešč. III/2, s. d.
[93] Sp. dj., sv. II/4, 936.

Šime pisao i druge pjesme osim onih koje on izdaje, a te da su se izgubile, on ide dalje u svojem kombiniranju i iznosi tome razlog: »Čto bi se pěsam i pisam zatrlo, osobito ljubaznih, kad spokoreno i žalostno srdce zazirati stalo od směha, cvěta i grěha mladosti svoje! A o prevodniku pěsam Davidovih tim lakše čto takvâ da pomisliš... Vsakomu nas može biti žao, ako je s podobnih uzrokov možebit koje nestalo nam pěsme Budine...«[94]

A da li su osnovane te pretpostavke i te tvrdnje?

Po mom uvjerenju nisu. Najprije, one nisu ničim dokazane. K tome pravilno poznavanje duha i crkvene povijesti onog vremena govori sasma drukčije nego te Kurelčeve tvrdnje.

Podaci iz Šimine biografije vrlo su oskudni. Ono što je do nas o njemu doprlo govori da je Šime bio pravo čedo svog vremena, pa ga treba tako i promatrati. A on nam se takvim doista i pokazuje.

Danas bismo sebi mogli vrlo teško predočiti svećenika koji bi bio biskupov kancelar, kako je to bio Šime, čovjeka uvažene službe, kako je to bila u ona vremena bilježnička služba, koju je Šime godinama vršio u Zadru, da se toliko zaboravi u javnosti da na javnom skupu mnogih svećenika, klerika i vjernika, kada se ovi skupiše na jednom crkvenom činu, izazove svojim ispadima skandal, koji nužno sobom vuče najveću crkvenu kaznu: ekskomunikaciju, tj. potpuno izopćenje iz crkve. A to je učinio Budinić kada se na zabadanja svećenika Martina Jurjevića toliko zaboravio da ga je udario po licu voštanom svijećom (a vjerojatno još i šakom), kako se razabire iz spomenutog procesa. Time je Šime povrijedio takozvani »privilegium Canonis«, tj. povlasticu koju uživa svaki klerik u katoličkoj crkvi da na nj ne smije nitko dignuti ruku (»violentas manus inicere«). Još je na II lateranskom koncilu (1139. godine) u kanonu 15. bilo sankcionirano pod vrlo tešku kaznu izopćenja iz crkve tko bi se ogriješio o taj kanon (»C. Si quis suadente diabolo clericum percusserit 29. c. 17. q. 4«).[95] Taj je propis još na snazi i donosi ga današnji Kodeks crkvenog prava.[96] Šime je time upao u vrlo tešku kaznu crkvenog izopćenja dok se nije kanonskim postupkom s njega skinula ta kazna. Ipak je Šime uza sve to zadržao sve privilegije koje je do tada imao u crkvi, a nije mu to ni najmanje smetalo da dvije godine iza toga (1565), na oči čitava zadarskog klera i puka, pred kojima je doživio toliko poniženje da je bio izbačen iz crkve, bude svečano instaliran za rezidencijalnog kanonika stolne crkve sv. Stošije u Zadru. Sumnjam da bi to danas išlo tako glatko. Reagiranje se Šimino, i to oštro, na zbivanja okoline u kojoj živi i djeluje vidi i u njegovoj latinskoj satiri (»Cornisona...«). Tu se oštro i zajedljivo obara na nekoga svoga suvremenika, koji mu se morao zamjeriti. On ga u toj latinskoj rugalici jednostavno oslovljava »rogonjom« (»cornigerus«), a od

[94] Sp. dj., str. VI.

[95] Sr. Dr Andr. Vallensis, sp, dj., str. 257, br. 1.

[96] Sr. H. Noldin, De poenis ecclesiasticis. Codici Iuris Canonici adaptavit A. Schönegger Oeniponte 1922, str. 81.

sebe taj epitet odbija, jer da se ne pristoji rogonji čitati misu (»ast non cornigero missa legenda mihi«), a povrh svega što on nema žene, jer kad bi je imao da bi se i on rogovima kitio (»si foret uxor enim, cornibus opprimerer«). No, za ondanje je to pojmove bilo sasma normalna stvar. To se nije ni najmanje odvajalo od shvaćanja duha pobožnosti onoga vremena. Naime, u doba Šimina djelovanja taj duh pobožnosti bio je u biti još onaj srednjovjekovni. Šime je pisao svoje pjesme polovinom XVI stoljeća. U povijesti je poznata činjenica da se jedno doba ne dijeli od drugoga, susljednjega, odnosno predašnjega kao nekim zidom, nekim sasma novim životom i shvaćanjem, nego se stari život nastavlja u novom, a novi živi od staroga još dugo i dugo, pogotovo u nekim svojim dijelovima. Pa ne znam kako bila ispravna tvrdnja da je »odnos procvjetala humanizma prema duhu srednjeg vijeka koji odumire — kako se pregnantno izražava vrlo dobri poznavalac duha kasnoga srednjega vijeka Johan Huizinga[97] — mnogo zapleteniji nego što smo voljni zamisliti«, ipak »kad se god pokušalo da se jasno odvoji srednji vijek od renesanse — kako donosi isti pisac — uvijek se činilo da se granica povlači dalje u prošlost. Duboko u srednjem vijeku zapaženi su oblici i gibanja koji su naoko već nosili žig renesanse... Ali je vrijedilo i obrnuto: tko bez presumirane sheme usiše duh renesanse, *taj u njoj nalazi mnogo više »srednjovjekovnog« nego što na izgled dopušta teorija* (potcrt. dr Str.)...«.[98]

Pa i shvaćanje duha pobožnosti u Šimino doba nije se razlikovalo od srednjovjekovnog, kako je to pregnantno izrazio odlični poznavalac duha poznoga srednjega vijeka Johan Huizinga. »U ideal svetosti — piše on — da ne kažemo: u romantiku svetosti, nije petnaesto stoljeće još unijelo ništa što bi nagovještalo neko novo doba. *Čak ni renesanca nije izmijenila ideal svetosti* (potcrt. dr. Str.)... Tipovi svetaca protureformacije još su uvijek jednaki tipovima svetaca srednjeg vijeka, a ovi se ni u kojoj bitnoj crti ne razlikuju od tipova ranijeg srednjeg vijeka...«.[99]

U potvrdu bi ovoga bilo dovoljno pomnjivo pročitati u Huizinginoj knjizi trinaesto poglavlje (»XIII. Tipovi pobožnosti«, str. 178—192), koje onako dokumentarno govori, sine ira et studio, o oblicima pobožnosti u kasnom srednjem vijeku. Zastranjenja — kako bismo se mi danas izrazili našim shvaćanjima adekvatnim izrazom — u ovom predmetu pobožnosti i ove duševne nastranosti po sebi su shvatljive u ona vremena. To se shvaćanje ni u čemu ne razlikuje, kako smo to već istakli, ni u vrijeme renesanse, pa ne znam kako nam se ona prikazivala. »Samo društvo — piše Huizinga[100] — koje je posve prožeto religijom i koje vjerovanje osjeća kao nešto samo po sebi razumljivo, samo takvo društvo poznaje slična zastranjenja i izopačenja«. Poniruć autor, kad piše o ovom predmetu, duboko u duh onog doba, ističe da kada imamo pred sobom nekog pjesnika

[97] Jesen srednjeg vijeka. S njemačkoga preveo Drago Perković. Zagreb 1964, 331.
[98] J. Huizinga, sp. dj., 286.
[99] Sp. dj., 184.
[100] Sp. dj., 163.

srednjeg vijeka, pa čak i jednog Jeana Molineta, jednog Dechampsa, jednog Antoinea de la Salle itd., ne smjemo smetnuti s uma da »kad srednjovjekovni pjesnik pjeva jednom najpobožnije hvalospjeve a zatim onako profane i obscene stihove... *to nam ipak ne daje pravo da njihove proizvode raspodjelimo na tobožnja razdoblja profanosti i skrušenosti. To za njih važi čak i manje nego za moderne pjesnike. S ovim protivurječjem, koje nam se čini gotovo neshvatljivo, moramo se pomiriti*« (potcrt. Str.)[101] U tim, da se tako izrazim, skokovima pjesničkog zanosa s jednog ekstremnog predmeta oduševljenja na drugi oprečni, pa bio on za naše današnje pojmove ne znam kako dijametralno oprečan prvomu, »*u svemu tomu ne smjemo tražiti licemjerstvo ili praznu bigoteriju* (potcrt. Str.); to je napetost između dvaju duhovnih polova za koju možda moderni duh nije sposoban. Tu mogućnost — nastavlja isti pisac — dopušta izraziti dualizam u shvaćanju, koji kraljevstvu božjem suprotstavlja grešni svijet. U srednjovjekovnom duhu očituju se svi viši, čistiji osjećaji u religiji, dok su se prirodni, svjesno osuđeni čulni nagoni morali spustiti na razinu svjetovnosti koja je prezrena kao grešna. U srednjovjekovnoj svijesti kao da se oblikuju jedan pokraj drugoga dva shvaćanja života. Pobožno asketsko shvaćanje skupilo je u sebi sva ćudoredna osjećanja, ali se zato toliko neobuzdanije osvećuje shvaćanje sklono svijetu koje se potpuno prepustilo đavlu. Ako jedno od toga dvojega nad svim prevlada, tad imamo pred sobom ili sveca ili neobuzdana grešnika. Ta dva shvaćanja su, međutim, *na osjetljivoj vagi međusobno uravnotežena tako da u tih strasnih ljudi pokatkad između crvenih cvjetova grijeha to žešće izbija nabujala pobožnost*« (potcrt. Str.)[102]

Imajući pred očima ovakva shvaćanja duha pobožnosti, koja su vladala i društvom Šiminih suvremenika, mislim da nije ispravna Kurelčeva pretpostavka o nekim dvjema fazama u Šiminu životu: o nekoj takozvanoj mondenoj fazi njegova života kad bi, navodno, nastale ove lirske ljubavne pjesme Šimine, i o fazi neke tobožnje stroge religiozne povučenosti, koja bi anatemisala pređašnju fazu i u tobožnjem kajanju uništila pjesničke plodove te prve, profane, faze života. Sva Šimina djela, uzevši i ove njegove lirske pjesme, odraz su duha i mentaliteta Šimina onakva kakva je u stvari i bio.

B

Pjesme Šime Budinića

I. Ah ludo chachoie...

Al lucho chachoie rame podloxiti
pod brime chonoe pritesco pod(ni)ti
Ni ie pel ni poie y po urime uechie
tachoue gospoie u pismih pet nechie

[101] Sp. dj., 182.
[102] Sp. dj., 181-182.

Chachouu trepechie moy glas da uzpoie
brime ueleuechie negsu mochy moye
Liposti chuchoie choli moxe biti
chriposti tuchoye suese u gnoy chiti
Tarzan primaliti tacho se meni mni
razlichimi cuiti narescen tacho ni
Chacho sobom doni narescna suachu ces
oua cha te poni poui moy do nebes
Ctoy lipost ctoy ures ctoli red ctoli goy
sue to uiditi ies poloxeno u gnoy
Naulastito onoy obgliahno i mallo
rumeno licce choy euo mey sconcallo
Cho me ie dopallo gliubechi da duorim
ter cto mey ostalo xgnega da umorim.
Vaymi cto gouorim? toli se ia tuxim?
ier ouachom gorim gliubafyu chu druxim
Ier xiuot ruxim choz tacho cestitu
Gospoyu chu sluxim tacho izuerstitu
Gospoyu prem cha tu chud godi prohodi
suitlost suitlu suitu pricudno ohodi
Cha putom chad hodi ino nie cuti
neg cudom gdi suach di drugu suomu: nuti
Ouu ti, ouu ti prauo ia nahoyu
da suach i ya i ti stuiemo gospoiu.

(Bastardel III, str. 35—34).

Pjesma je napisana bez ikakva naslova. Pisana je pošto su listovi u bastardelu bili previjeni na polovinu i sašiveni u današnji, više manje, džepni oblik bastardela. Pisana je na desnom slobodnom dijelu lista, uz rub, na prostoru što je ostao slobodan od jedne zabilješke, gdje su popisani seljaci koji duguju žito, u donjem dijelu (str. 33/34), a u gornjem uz bilješku gdje su pozvani svjedoci na nekom saslušanju pri zadarskoj nadbiskupskoj kuriji za 12. travnja 1561. (str. 35/36). Ovo bi bio termin ante quem non da ova pjesma nije napisana u ovom bastardelu. Koliko sama pjesma, toliko i ispravci i dopune dadu se čitati.

Ad 1—4. — Pjesma je prvotno počinjala s našim 3. stihom. Iza toga je autor na slobodnom prostoru s lijeva uz dotadanji početak pjesme čitljivo pripisao naš 1. i 2. stih, a da nije označio nikakve korekture ni zamjene. Na kraju 2. stiha je prvotno bila napisana riječ koju danas nije moguće pročitati, jer je poništena crnilom. Dade se od naše završne riječi *pod(ni)ti* pročitati što je van zagrade, a ono u zagradi se popunja koliko po smislu, toliko i po omeđenu prostoru gdje može stajati slog *ni*.

Ad 4. Riječ »tachoue« je prekrižena, a povrh nje je čitljivo napisana riječ: »*te*«. — Ostavih ovakav ovaj stih radi metra.

Ad 6. Stih je prvotno počinjao: »ier brime poueche«. Te su riječi prekrižene poslije zajedno s ispred nje ispisanom riječi »brimenj« (čitanje zadnjih dvaju slova nesigurno je). Mjesto svih ovih precrtanih riječi dopunjene su sa strane: »brime ueleueche«.

Ad 7. Prvotno je stih glasio: »Nu liposti stoie stoli moxe biti.« Na to je precrtana prva riječ, a povrh precrtane 3. i 4. riječi ispisane su: »chuchoie choli.«

Ad 8. U ovom stihu mjesto riječi »*suese*« prvotno je stajala riječ »stose« (nesigurna čitanja), a između riječi »u gnoy« i »chiti« stoji neprecrtana riječ »*ne*«.

Ad 8—9. Između stiha 8. i 9. stoje precrtani stihovi:

a) chacho primaliti tarzanse ueseli
b) razlichimi cuiti suachoga ueseli
c) tchogodi poxeli

ad a) Iza riječi »primaliti« dodane su riječi »tachose toy ueli«, a precrtano je »tarzanse ueseli«.

ad c) Ovaj je stih ostao krnj u ovom obliku.

Ad 9. U ovom stihu iza riječi »primaliti« stajale su precrtane riječi »narescen tacho ni« i zamijenjene s »tacho se meni mni.«

Riječ »tarzan« napisana je razgovijetno u 9. stihu i u Ad 8—9, stih a) u ovom obliku, te je vrlo jasan substantivni oblik masc. gen. (»tarzan primaliti ... narescen ni ...«). — Kontekst čitavoga ovoga pasusa upućuje da se ova riječ ima shvatiti u sklopu piščeve misli: »čini mi se, da nije u proljeće livada ukrašena raznovrsnim cvijećem, kako ...«. — Na upozorenje prof. dr J. Torbarine da je Budinićev stariji suvremenik Zadranin P. Zoranić (1505—1569) upotrebljavao ovu riječ u obliku »terxan«, »terxance«, pregledao sam P. Zoranićeve Planine (ed. Vjek. Štefanić, Zagreb 1942) i tu se susreo s tom riječi: Terxan, terxance u značenju livada (ed. Štefanić str. 51, 71, 86, 91, 94, 145, 157, 169, rječnik str. 200; sr. još Josip Torbarina, Strani elementi i domaća tradicija u Zoranićevim »Planinama«, Zadarska revija VIII/1, Zadar 1959, 8, 10).

Napominjem da još i danas na otoku Molatu kod Zadra jedan lokalitet u selu nosi naziv »Tarznȍ« (gen. Tarznȁ). Danas je to mala plokatica, seoski trg. Tu seljani plešu. Vjerojatno je to nekoć bila livada, gdje su seljani igrali prvotno narodno kolo, poslije pak u drugoj polovini XIX stoljeća i moderne plesove. — Sama pak riječ »tarzan« lako da dolazi od grčke riječi: ταρσός, talijanski: tarso = graticcio = lesa na kojoj se suši voće, smokve. (Sr. N. Zingarelli, Vocabolario della lingua italiana, compilato da ..., Milano 1940—1941, 1578, s. v.: tarso). — U prenesenom smislu: cvjetna livada.

Ad 10—11. Između ova dva stiha stoje precrtani stihovi:

a) »cholico chnam doni u sebi stuor noui
b) oua choyom zuoni stuorena na nebi.«

ad a) Povrh početne riječi »cholicho« stoji precrtana riječ »cheche«, a povrh riječi »u sebi stuor noui« nalaze se riječi »ureche u sebi«, a povrh precrtane riječi »ureche« upisana je čitljivo riječ »*nareche*«.

ad b) Riječ »stuorena« je jasno precrtana posebno, a oba su stiha zajedno precrtana kosim crtama.

Ad 12—13. Između ova dva stiha nalazi se precrtani stih:

»Oua cha ta ures u sebi uzgogi«.

Povrh riječi »ta«, koja je precrtana, stoji opet precrtana riječ »on«.

Ad 13. Mjesto riječi »red« stoji precrtana riječ »*urecha*«.

Ad 14. Riječ »sueto« stoji mjesto precrtane »*redom*«.

Ad 18. Između riječi »ter« i »stomey« stoji precrtana riječ »ca mey«.

Ad 27. Mjesto riječi »ia nachoyu« stajale su riječi: »*[pravo]je* gospoiu«.

II. Xeno f choy se uidi...

Xeno f choy se uidi u poctenyu lipost
u serzu che sidi suacha cast i chripost
Tiǀhi sanach oprost ter moe rici slisci
tachoti grihe prost on chy uerch suih uisci
Znam dati sagrisci uapay glasa moga
jerete odrisci od pochoya tuoga

(Bastardel III, str. 37).

Ni ova pjesma nema nikakva naslova. Ispisana je na današnjoj 37. stranici. Ova i iduća pjesma morale su biti ispisane na čistoj stranici poluarka (str. 37/40) prije nego je sašivena u današnji oblik bastardela. Pošto je ova polovina arka sašivena u bastardel s već ove dvije napisane pjesme, ispisane su čitave sašivene današnje stranice 28. i 39. zabilješkama crkvene naravi, 15. i 16. travnja 1561. Znači, da su pjesme morale biti napisane prije tog datuma.

Ad 5. Između riječi »sagriši« i »uapay glasa moga« stoje riječi »*ne malo*« u istoj crti jasno ispisane, a jednom crtom precrtane.

Ad 6. Iza ovoga stiha stoji dio nedovršenoga, a precrtanoga stiha:

»ia ty fchoy suacoga«.

U desnom slobodnom prostoru u ravnini ovoga zadnjega nedovršenoga stiha nalaze se ova dva stiha, zapisana manje brižnim rukopisom nego šest navedenih stihova:

a) »Oplaguye case dariua da ne case chise
b) nehti time napast cuityem licca tuoga«.

ad a) Ovaj stih je pisan u brzini i vrlo nečitkim pismom, kao i nešto tamnije nijansiranim crnilom, pa skoro ne sliči ostalom rukopisu.

ad b) Ovaj drugi stih pisan je opet nešto tamnije nijansiranim crnilom od prednjega i jasno odaje ruku koja je pisala čitavu pjesmu.

Neposredno iza ove pjesme dolazi druga:

»Zac (inauca?)
»s Velicosti tuoye s uzrochal coyega
al nesriche moye i stanya moega...«.

Ja sam odijelio ove dvije pjesme ne samo stoga što me na to navodi smisao, tema i jedne i druge pjesme, nego i paleografski razlog. Rukopis je prve pjesme brižljiviji, kaligrafskiji, a onaj druge pjesme manje je brižan, više kurzivan i neujednačen.

III. S velicosti tuoye...

Zac(inauca?)
S velicosti tuoye s'uzrochal coyega
al nesriche moye i stanya moega
Da mene tuoega xeno zrach pogleda
ni u dil ni suega nicadar ne gleda
Gdi uidisc da preda moe serce hip y cas
tuu ric slayu meda slisciti il tuoy glas
Gditise chaxem uas poctena xeno tuoy
y da u mni ni ulas chogibi uechie moy

Jos me uechie ouoy vmara gospoye
dat daem nepochoy cichia xeglie moye
Jer uidechte stoye na prozoru tuomu
xelim licce tuoye dat pogledu momu
A ti mi xeglnomu uiditiga cratisc
terega inomu chomugod obratisc
Y urimena stratis y cuda da chmeni
uechie ne zauratisc tuoy pozor gliuueni
Tachoti pocteni po suitu glas teci
uech negh inoy xeni tacho dobra steci
Tachote obteci zrauye blago y cast
slughi tuomu reci chatiye tuia slast

(Bastardel III, 37/40).

Ni ova pjesma nema nikakva posebna naslova. Povrh nje stoje tri slova: *Zac*, što sam ja razriješio kao: *Zac[inauca]* kao vjerojatno čitanje.

Napisana je na str. 37/40. nove numeracije stranica prelomljena lista, prije nego su listovi prelomljeni i sašiveni u današnji oblik.

Za kronologiju ove pjesme vrijedi što je rečeno za pređašnju, tj. pisana je prije 15—16. travnja godine 1561.

Ad 3. Mjesto riječi »mene« stoji precrtana »nechies«, a između riječi »tuoega« i »xeno« stoji precrtana riječ »suitloga«.

Ad 4. Iza početne riječi »ni« stoji precrtana »*di*«.

Iza ovog stiha nalazi se nedovršen i precrtan stih:

»Jere da ni reda ni chac«.

Ad 7. Između riječi »chaxem uas« i »poctena« stoji precrtana riječ »schrouito«, a između »poctena« i »xeno« stoji precrtana riječ »gospoye«.

Ad 9. Iza riječi »uechie ouoy«, a prije »vmara« stoji riječca »v«, a riječ »vmara« je napravljena od riječi »v meni«.

Ad 14. Riječ »terega« napisana je s lijeve strane pred prekriženom riječi »chadaga«.

Ad 15. Riječ na početku »y« napravljena je od precrtane početne »*Ter*«.

Ad 18. Između riječi »inoy xeni« i »tacho« stoje prekrižene riječi »numi xeno reci«. — Iza ovoga stiha nalazi se nedovršeni stih:

»slughi tuomu reci«.

IV. Lipa diuoycice ...

Lipa diuoycice chasi sama meni
pritergla xilice, chroz pogled gliubueni
Tachoti rumeni obraz pronositi
ueselo po sue dni stani me slisciti
Iertichiu odchriti u pisamci ouoy
sillu chu terpiti cini me obraz tuoy
Znay da trud, nepochoy, tuga, plac tere zdah
schuch xalost muca oy gid serzba groz i strah
rociscese: bah ratit me naygore
da moy xiuot u prah pri dancha prituore
I da me obore prauo chacho cuitach
choiega podore lemes ostar i yach

Da ti htech da of uach na mene ne lane
cini tuogih ziniz zrach da im suproch stane
Ter chies smertne rane zrachim ocha tuoga
u chom mi dan suane schitit slugu suoga
Iere serza moga obrane ni gine
ner zracha suitloga pogled tuoie zine
A acho poghine oui tuoy sluxiza
uiruy do gistine bitti chiet'tuxiza

(Bastardel III, str. 66).

Ni ova pjesma nema nikakva naslova.

Napisana je na čistoj stranici današnje najnovije numeracije, str. 66, pošto su listovi prelomljeni i sašiveni u današnji format bastardela. Pjesma je napisana na čistoj četvrtini lista (današnje paginacije, u prelomu 66/11), dok je na prednjoj stranici tog lista, prije nego je prelomljen i sašiven u današnju formu bastardela (današnja str. 65/12), napisano lijepom brižnom kaligrafijom talijanskim jezikom jedno pismo privatne naravi, koje je Budinić datirao »Da Zara il 28. di aprile 1557.« i potpisao sa »Don Simon Budineo«. U tako prelomljeni i sašiveni bastardel je Šime kao kancelar pisao imbreviature jednog saslušanja na crkvenom sudu 22. ožujka 1561. koju je završio na današnjoj str. 11, drugoj četvrtini lista, koja je ostala čista s protivne strane od one gdje je Šime pisao već spomenuto pismo privatne naravi od 28. travnja 1557. Prema ovomu je *terminus ante quem non nastanka ove pjesme 22. ožujka godine 1561.*

Ad 3. Između riječi »obraz« i »ponositi« bio je na riječi »obraz« još početak »*ac*« (tj. »obrazac«), koji je poslije precrtan i još je precrtana čitava riječ »ponositi«.

Ad 4. Iza riječi »sue dni« i »stani me« stoje precrtane riječi »dni raci me«.

Ad 6. Mjesto početnih riječi ovog stiha »*sillu chu*« stoje precrtane riječi »oh ogagn«, a druga riječ, tj. »*chu*« napravljena je od riječi »*chi*«. Iza riječi »*terpiti*« nalaze se precrtane riječi »cini sili me pogled tuoy«.

Ad 7. Iza riječi »tuga«, a ispred »plac« stoji precrtana riječ »zdah«; iza riječi »plac« nalazi se precrtana riječ »zdah«. Iza ovoga stiha nalazi se precrtani stih:

»u meni periuoy stauisce zgogisce za u bah«.

Ad 8. Iza ovoga stiha nalazi se slijedeći precrtani stih:

»da pri dancha u prah of xiuot obrate«.

Ad 9. Iza riječi »u bah«, a ispred »ratit me« nalaze se precrtane riječi »ratit chacho mogu gore«.

Ad 10. Iza ovoga stiha nalaze se precrtani stihovi:

»I da me obore chacho limesc cuit iach dub u dubraui chacho
ralom chad liuad na pogliu ore«.

U ova dva stiha je peta riječ od početka »chacho« ispravljena u »chano«.

Ad 12. Iza početne riječi »choega« stoji precrtana riječ »priore«. Iza ovoga stiha slijede precrtani stihovi:

»I oui namenach znay date spuniti
achomi zin tuoih zrach«.

Ad 15. Iza riječi »smertne rane«, a ispod »zrachom ocha tuoga« stoje precrtane riječi »chom mi na ta uoy(?) rona(?) priti«, a iza ovih riječi neposredno slijede neprecrtane riječi »mene obraniti«.

Ad 18. Iza riječi »suitloga«, a ispred »*pogled*« stoji precrtana riječ »pozor«.

Ad 20. Iza ovog zadnjeg stiha je precrtan stih:

»Ni bo uich gliubciza slugu gimila uech chog«.

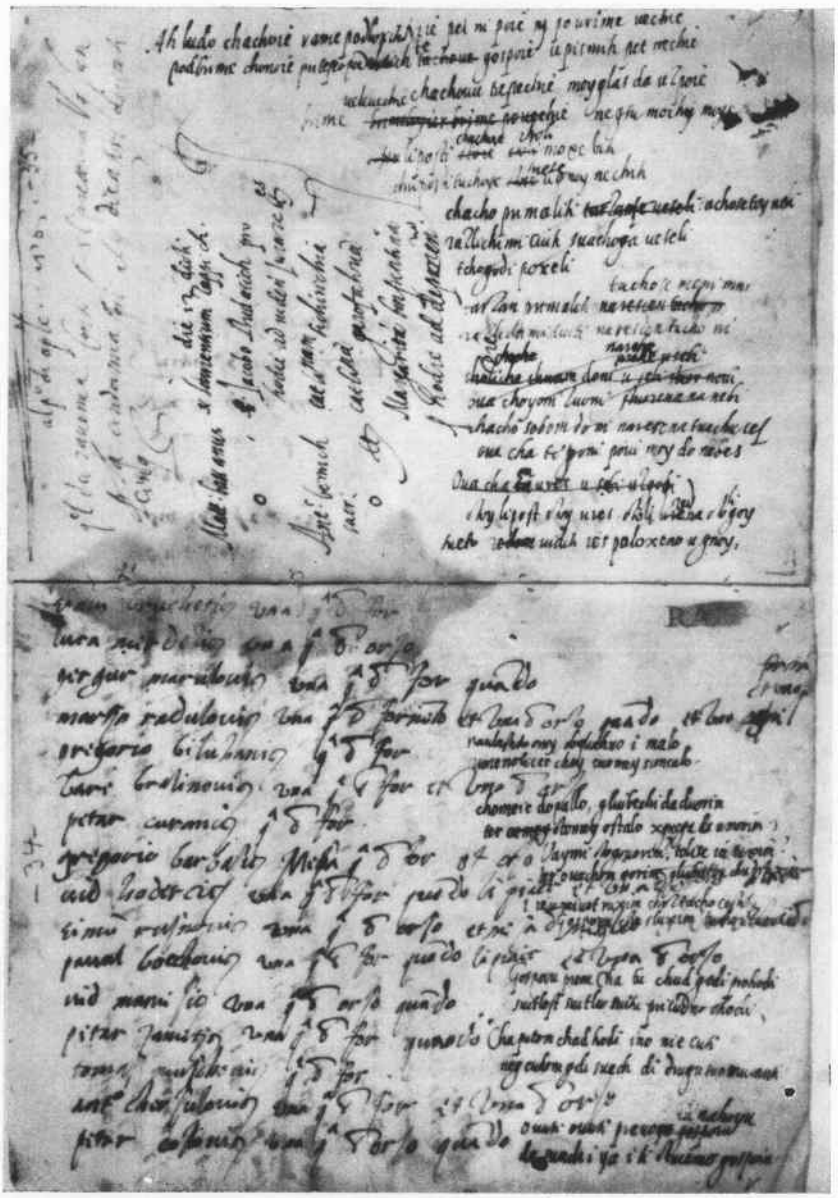

Sl. 1. Š. Budinić, Izvorni tekst pjesme »Ah ludo chachoie . . .« (Bastardel III, str. 27/34)

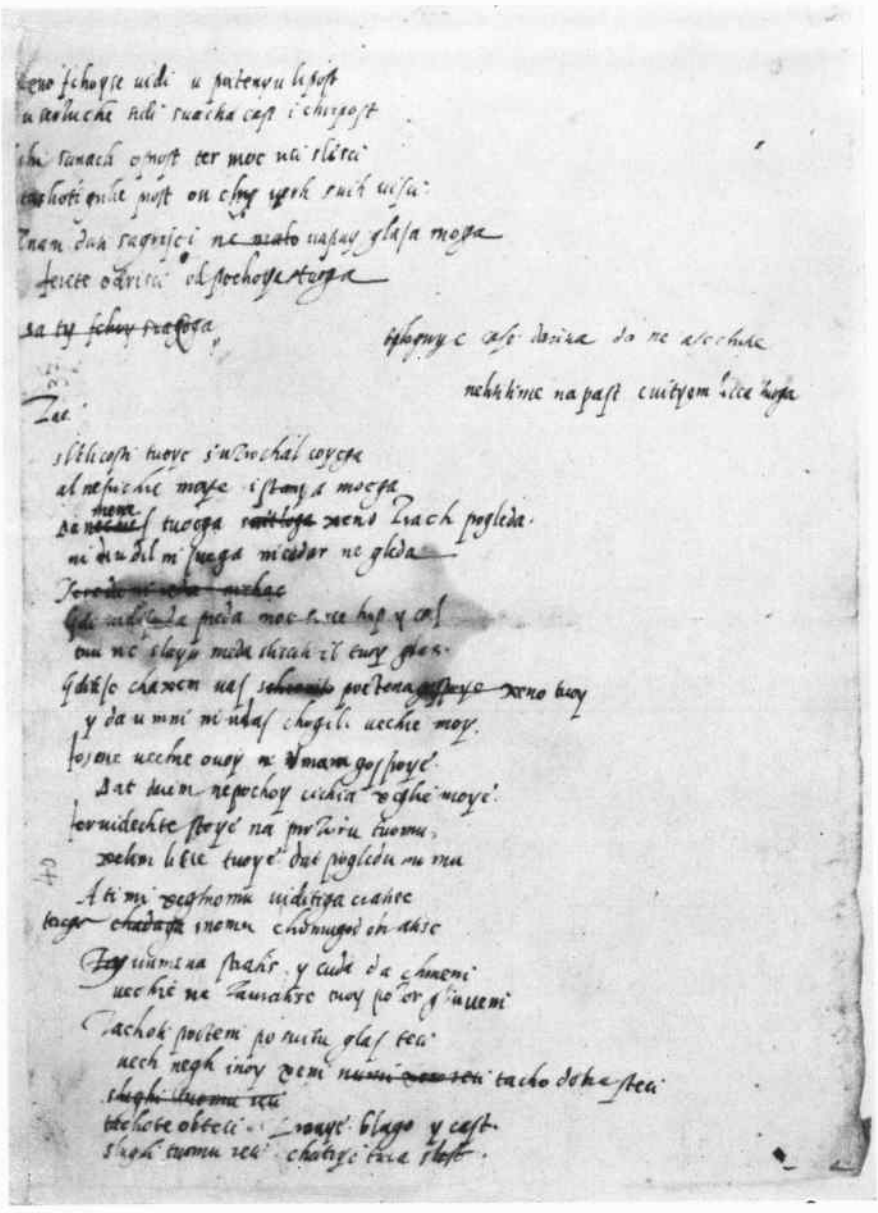

Sl. 2. Š. Budinić, Izvorni tekst pjesme »Xeno ſ choy se uidi . . .« i »S velicosti tuoye . . .«
(Bastardel III, str. 37/40)

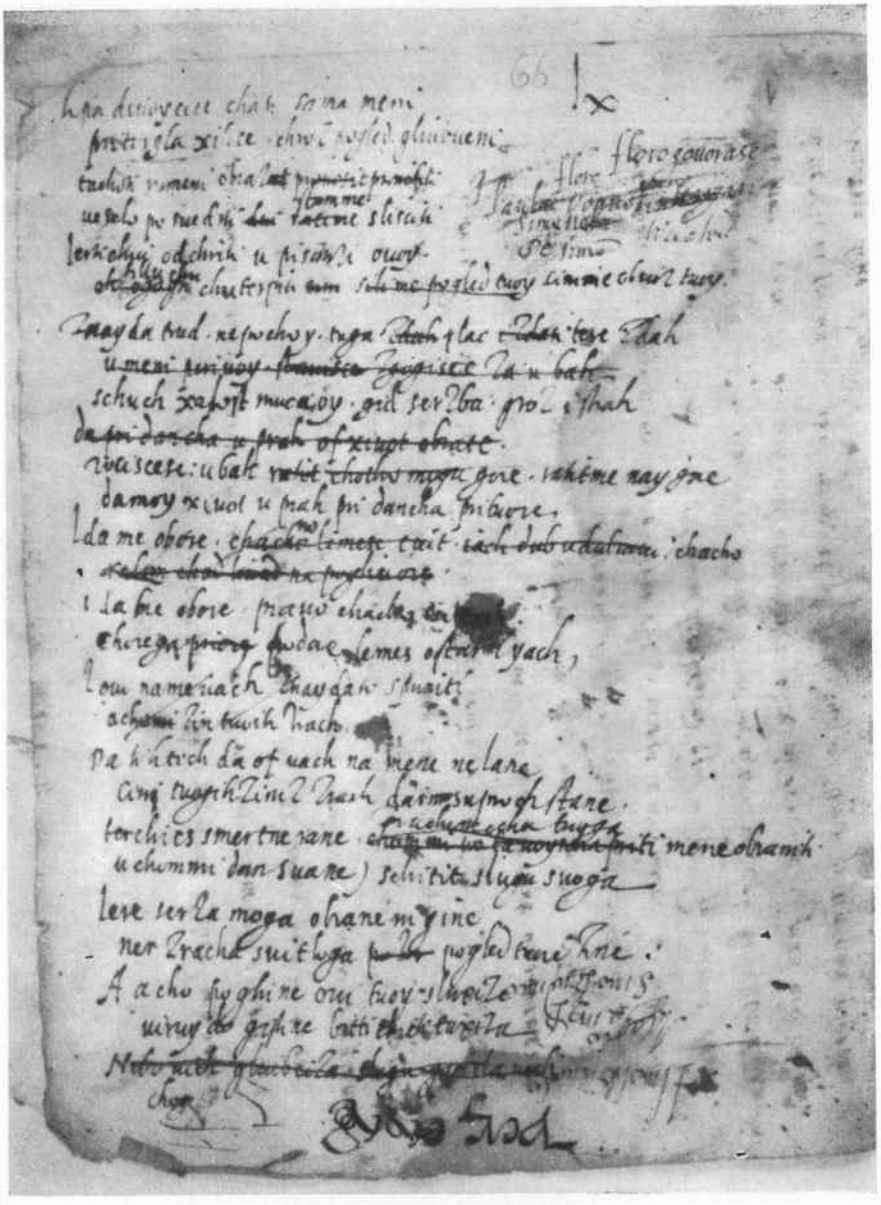

Sl. 3. S. Budinić, Izvorni tekst pjesme »Lipa diuoycice . . .« (Bastardel III, str. 66)

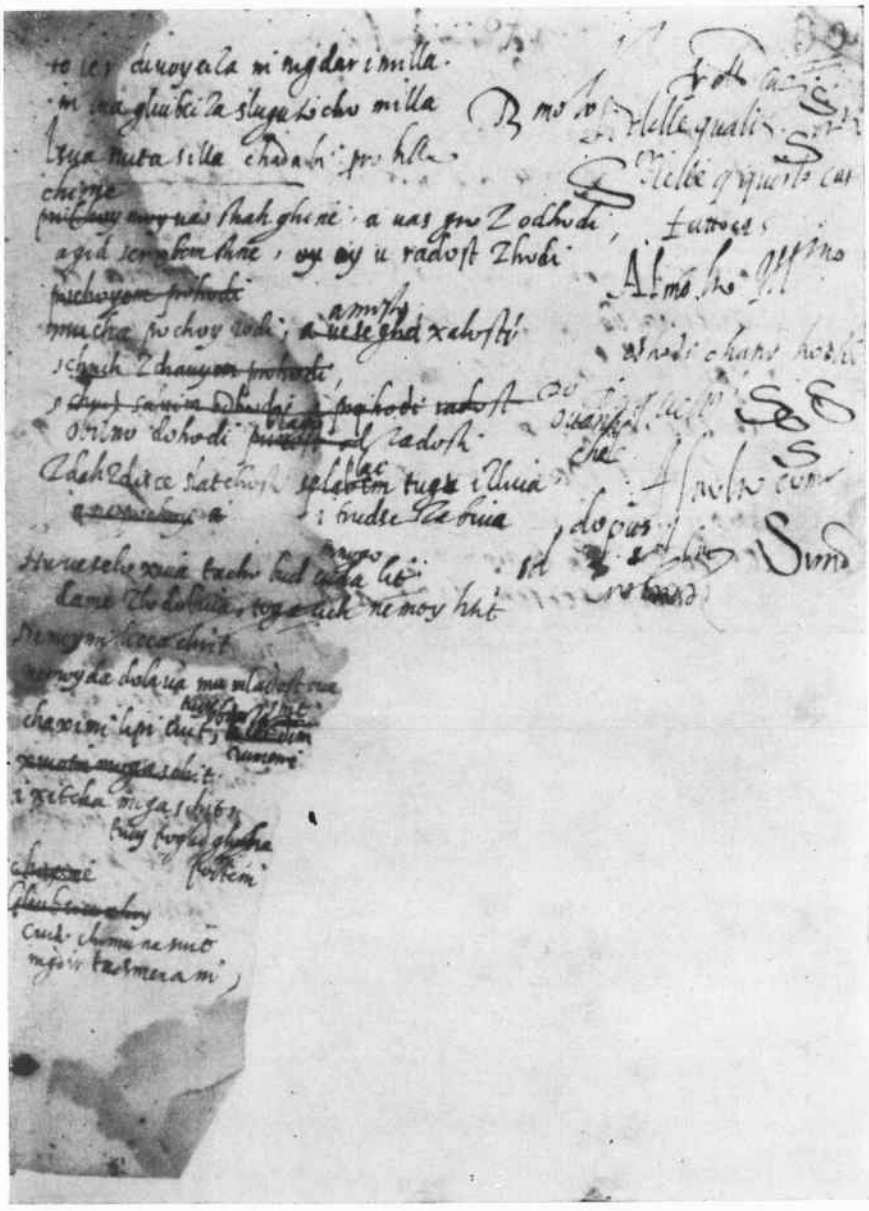

Sl. 4. Š. Budinić, Izvorni tekst pjesme »To ier diuoyciza . . .« (Bastardel III, str. 67)

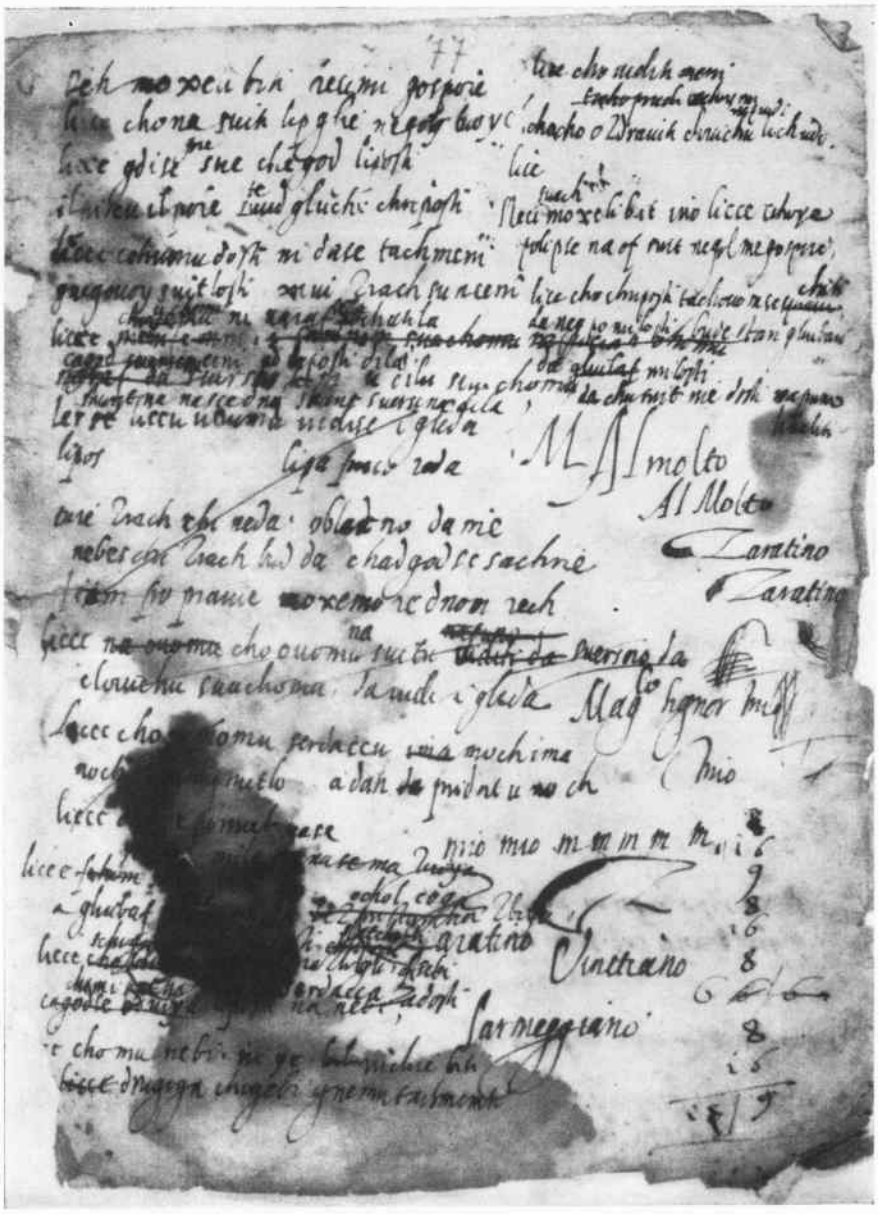

Sl. 5. Š. Budinić, Izvorni tekst pjesme »Deh moxe li biti . . .« (Bastardel III, str. 77)

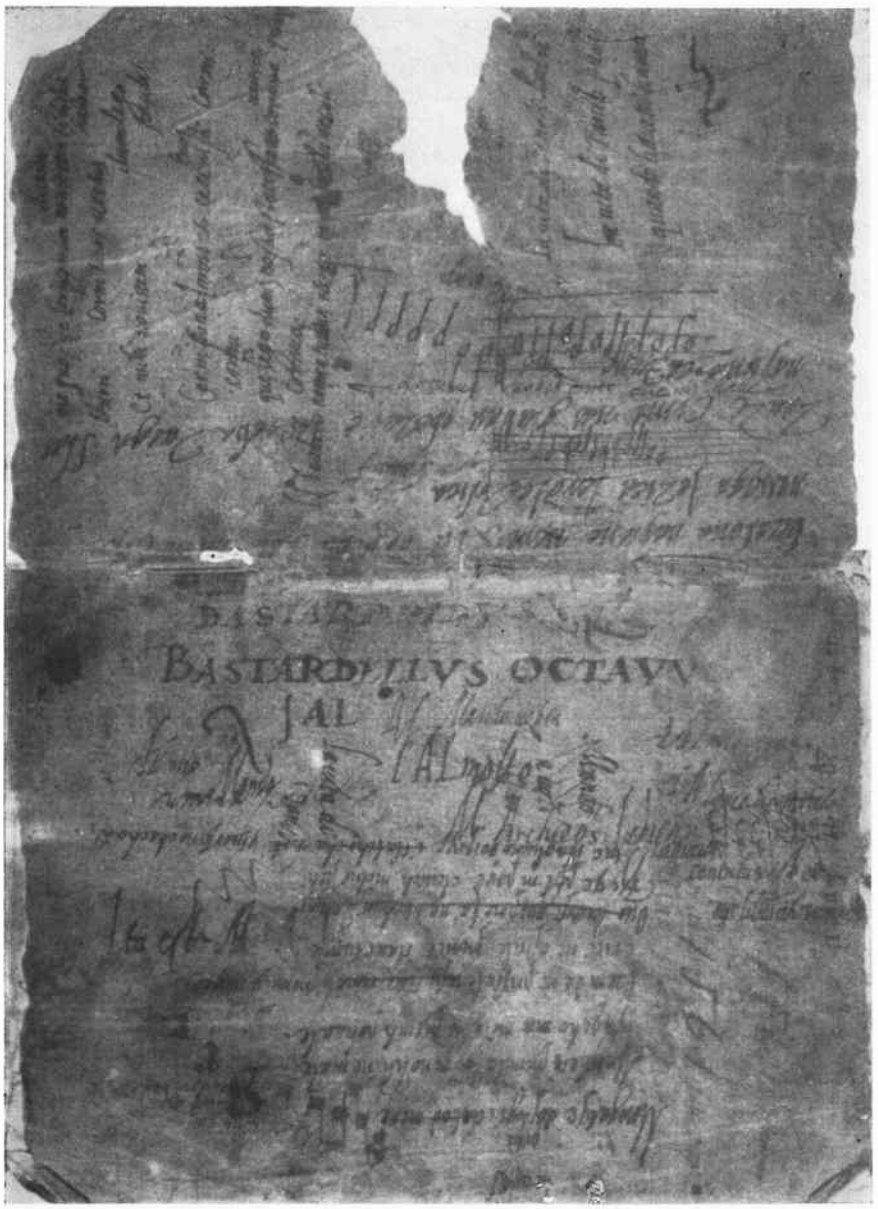

Sl. 6. S. Budinić, Izvorni tekst pjesme »Laudes«. (Bastardel II, vanjske stranice prednje i zadnje korice)

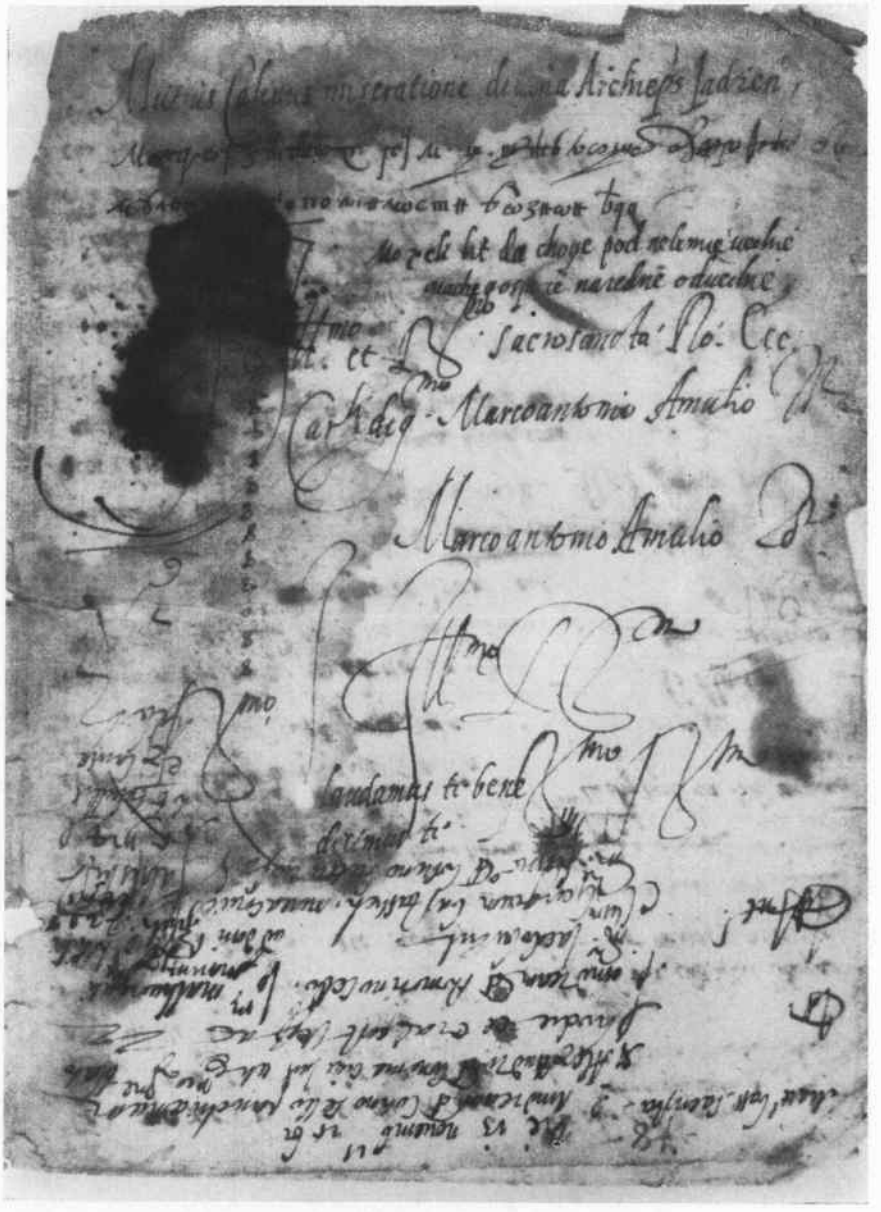

Sl. 7. Š. Budinić, Izvorni tekst jednog ulomka nabacanih stihova i vježbanje u pisanju glagoljicom i bosančicom. (Bastardei III, str. 78)

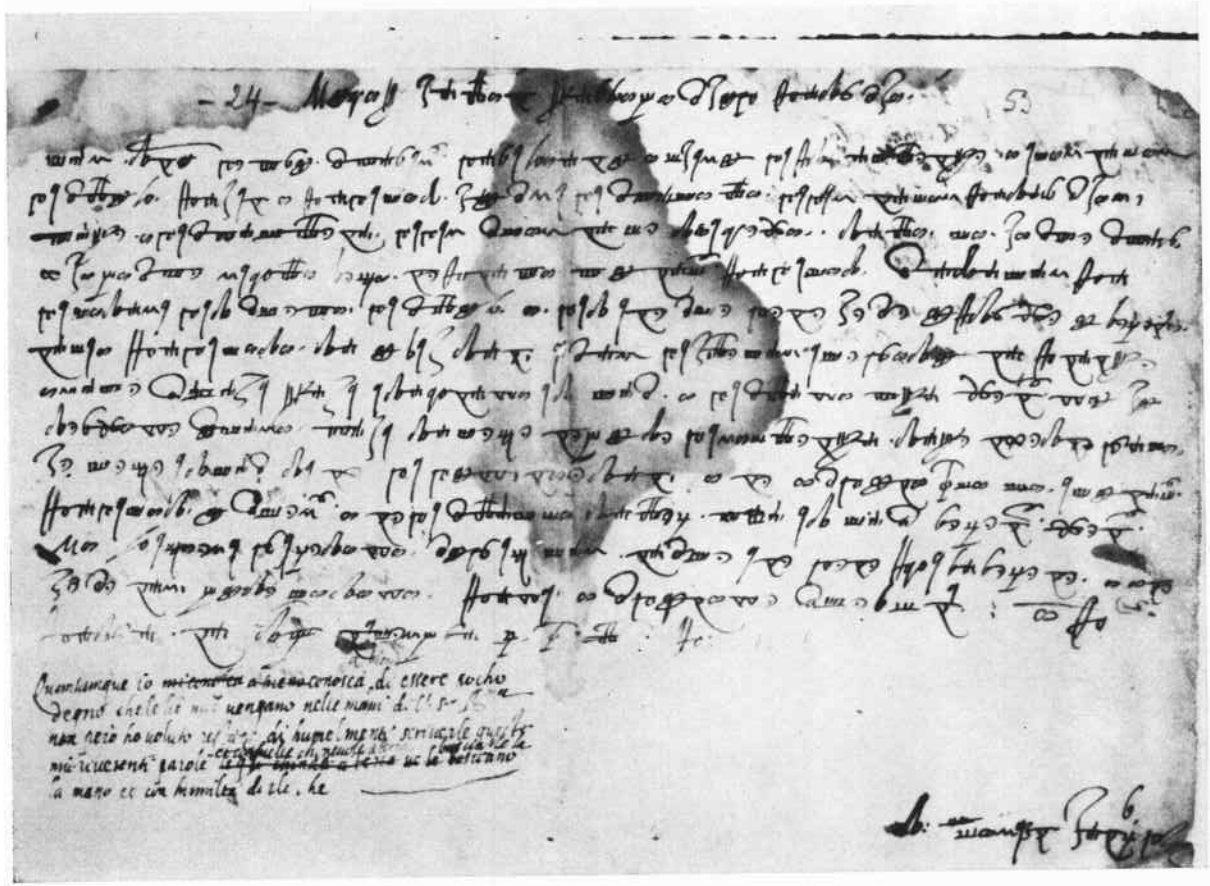

Sl. 8. Š. Budinić, Izvorni tekst, glagoljicom, iz njegove prakse kancelara nadbiskupa zadar. Mucija Callinija (Bastardel III, str. 24/53)

V. To ier diuoyciza...

To ier diuoyciza ni nigdar imilla
ni ina gliubciza slugu tocho milla
Chi me uas strah ghine a uas groz odhodi
a gid serxbom stine y u radost zhodi
Mucha pochoy rodi, a misto xalosti
obilno dohodi blago od radosti
Zdah zdisce slatchosti plac tugu izliua
a nepochoy a... i trud se zabiva
Nu ueselo xiua tacho bud cuda lit
nemoy da dobiua mu mladost oua snit.
chaxi mi lipi cuit, tuoy obraz rumeni
i xitcha moga schit, tuoy pogled pocteni
Cuit chomu na suit nigdir tachmena ni

(Bastardel III, str. 67).

Ni ova pjesma nema nikakva naslova.

Napisana je na polovini arka, koji je sav čist morao biti savijen u pola i sašiven u današnji oblik bastardela i sačinjava stranice današnje numeracije 67/10 i 68/9. U ovako sašivenom bastardelu na to pola arka, na današnjoj stranici 9, nalazi se zabilješka notarske imbrevijature od 17(?) ožujka 1561, na str. 10. zabilješka notarske naravi od 28. ožujka 1561, a na stranici 68. zabilješka iste naravi od 11. svibnja 1561. Sama stranica 67. od ovako prelomljena i u današnji bastardel sašivena arka ostala je čista i na njoj je napisana ova pjesma. *Dakle ne prije ožujka—svibnja godine 1561.* K tomu je od ove polovine poluarka, na stranici 67/68. otkinuta obilata donja vanjska četvrtina papira još prije nego je Budinić na str. 68. unio zabilješku od 11. svibnja 1561. i prije nego je napisao na str. 67. ovu svoju pjesmu. To se vidi po tome kako je nedostatak papira uvjetovao na tom dijelu stiskanje stihova i pisanje istih jedno ispod drugog bez reda.

Ova pjesma slijedi neposredno iza one pređašnje (»Lipa diuoycize...«). Pređašnja svršava na dnu str. 67, a ova počinje odmah na vrhu str. 68, tako da se u prvi mah dobiva utisak da bi obje pjesme — pa i činile se one preduge — činile jednu pjesmu. Ali od toga nas odvraća ne samo različitost predmeta nego i staloženiji, brižljiviji, ujednačeniji rukopis prve, koji nema toliko precrtavanja ni dopuna koliko ih ima druga pjesma.

Ad 1. Iza ovoga stiha dolazi jedan čitav stih, koji nije precrtan niti bilo kako označen da ne spada ovdje. Isključuje ga rima. On glasi:

»I sua suita silla chada bi probilla«.

Ad 3. Mjesto prve riječi »Chi me« stoje ispod njih precrtane riječi »pri choy moy«.

Ad 4. Iza riječi »serxbom stine«, a ispred »u radost zhodi« jesu precrtane riječi »oy oy«, a od ove zadnje ispravljeno je u »y«.

Iza ovog stiha nalazi se krnji precrtani stih:

»po choyem pohodi«.

Ad 5. Iza riječi »rodi«, a ispod »a misto« nalazi se precrtana riječ »a ueseglia«.

Iza ovog stiha nalaze se slijedeći precrtani stihovi:

»schuch zdrauyem prohodi
schuch sasuim odhodi a prihodi radost«.

Između ova dva precrtana stiha, izvan reda gdje su pisani svi stihovi ove pjesme, desno, nalaze se riječi:

»odhodi chano hostri«.

Ad 6. Ispod riječi »blago« nalazi se precrtana riječ »punost od«.

Ad 7. Ispod riječi »plač« stoji precrtana riječ »s placem«.

Ad 8. Početne riječi »a nepochoy a« precrtane su i ostavljen slobodan prostor do riječi »i trud se« koliko bi trebalo da se napiše riječ »nepochoy«.

Ad 9. Povrh riječi »cuda« napisana je riječ »mnogo«, a da prednja nije precrtana.

Ad 10. Iza stiha 9, a ispred 10. stoje precrtani stihovi:

»da me zlo dobiua, toga lich nemoy htit
Nemoymi licca chrit«.

Ad 11. Iza riječi »lipi cuit« slijede in continuo u crti precrtane riječi »edini«, a napisane su »tuoy obraz rumeni«, a u ovom ispravku se iza riječi »obraz« nalazi utisnuta riječ »snit«, koja očito pripada kao završna 10. stihu, a ovdje utisnuta s nedostatka prostora. Kako u nedostatku prostora ispravak »tuoy obraz rumeni« sav nije mogao stajati povrh retka in continuo, to je riječ »rumeni« stavljena neposredno ispod retka, a in continuo riječi »tuoy obraz«, tako da je jasan autorov ispravak u »tuoy obraz rumeni«.

Iza ovoga stiha nalazi se precrtani stih:

»xiuota moga schit«.

Ad 12. U ovom stihu iza riječi *»pogled«*, a ispred *»pocteni«* nalazi se precrtana, nedopisana riječ »gliub . . .«. — Iza ovoga stiha stoje precrtane riječi *»chage me«*. Neposredno ispod ovih dviju precrtanih riječi stoji početak nedovršena stiha *»Gliubcice u choy«*.

VI. Deh moxe li biti . . .

Deh moxeli biti recimi gospoie
licce cho na suiti lipglie negol tuoye?
licce gdi se ine sue chegod liposti
il piscu il poie te gluche chriposti
Licce cohumu dosti ni dase tachmeni
gnegouoy suitlosti xiui zrach sunceni
licce cho uiditi tachoy mi ne prudi
chacho ozdrauiti clouicha lich udi
Reci moxe li bit ino licce choye
polipse na of suit negol me gospoie
licce cho chriposti tachouom se chiti
da chu suit nie dosti na puno hualiti
tu ie zrach chi neda oblacno da nie
nebeschi zrach bud da chadgod se sachrie
licce cho ouomu na suitu suersno da
chouichu suachomu da uidi i gleda
licce schoga mila rana se ma zuiya
a gliubaf sua chrila ochol coga zbiya
(lic)ce chomu ne bi ni ye nichie biti
drugoga choga bi gnemu tachmeniti

(Bastardel III, str. 77).

Pjesma je napisana na polovini arka pošto je prelomljen i sašiven u današnji oblik bastardela i sačinjava današnju numeraciju str. 77/2 i 78/1. Na polovini tog arka, *pošto je sašiven u današnji oblik bastardela*, na današnjoj str. 1. i 2. nalaze se note za bilježničko poslovanje od 26. i 27. veljače 1561, a na str. 73. note za dan 13. studenoga 1561. godine. Na čistoj str. 77. napisana je ova pjesma. Na str. 76. su zabilješke od 1. i 2. lipnja iste godine. Prema tomu je to *datum ante quem non godina 1561.*

Općenito uzevši, ova je pjesma vrlo malo ujednačena. Ima dosta stihova za koje se vidi da im pjesnik nije ni izdaleka dao zadnju ruku, već da su ostali nabacani na papiru bez njegove konačne redakcije. K tome autor nije nigdje označio gdje treba umetnuti stihove koje je on naknadno napisao na slobodnom prostoru in margine s desne strane uz prijašnji tekst. I crnilo, a donekle i rukopis je u ovim dodacima in margine i u nekim ispravkama među crtama drukčiji od crnila i rukopisa čitave pjesme. Povrh nekih stihova povukao je autor crtu, ali se ne vidi da li ih je isključio iz svog koncepta pjesme.

Ad 3. Između riječi »gdi se« i »sue chegod« je u međuretku naknadno umetnuta crnijim crnilom i nemarnijim rukopisom, kako su uopće i svi ispravci u ovoj pjesmi, riječ »ine«.

Ad 4. Prvotno je mjesto riječi »*te*« in correnti u stihu bila upisana riječ »*suud*«, koja je precrtana.

Ad 7. Općenito: stihovi od uključivo 7. do uključivo 12. napisani su na ostatku prostora druge polovice stranice, koja je ostala slobodna od prve koncepcije pjesme. Svi ovi stihovi, koje je autor pisao s desne strane prve koncepcije svoje pjesme, pisani su tamnijim crnilom i nemarnijim rukopisom. I ove je stihove pjesnik dotjeravao. Nije označeno nigdje gdje je mislio da treba umetnuti ove nove stihove. Smatrao sam da kontekst ove kompozicije traži da se uklope ovdje.

Ovaj 7. stih pisan je in continuo:

»licce cho uiditi meni tacho prudi tachoy mi ne prudi«. Precrtane su iza »cho uiditi« riječi »tacho prudi«, pa je ostao stih kako sam ga donio u tekstu pjesme.

Ad 9. U ovom stihu je između crta, povrh riječi »moxe li bit« umetnuta riječ »suach«, a nije označeno da je poslije izbačena. U našem je stihu izbačena radi metra.

Ad 11. Zadnja riječ ovoga stiha »*chiti*« dodana je pri dotjerivanju pjesme povrh precrtane »spraui«.

Ad 12. Između stiha 11. i 12. nalaze se nedovršeni stihovi:

»da nee po milosti bude stan gliubaui
da gliubaf milosti«.

U ovom zadnjem, krnjem stihu, precrtana je riječ »gliubaf«.

Ad 13. Između našeg stiha 6. i 13. umetnuo sam stihove uključivo od 7. do uključivo 12, vodeći računa o sadržini same pjesme. U tekstu čitave te pjesme nije nigdje označeno gdje bi trebalo umetnuti te stihove.

Prije našeg 13. stiha nalaze se ovi stihovi, dopunjeni kako slijedi:

a) »licce meni se mni i samnom suachomu ne(?) pisati(?) chomu
b) naraf da suarsno ni u dilu suachomu
c) Ier se liccu u tuomu uidise i gleda
d) lipos... (praznina) lipa preco reda«.

Ad a) Sav ovaj stih precrtan je, osim prve riječi »licce«. Povrh riječi »meni se mni«, koja je precrtana, stavljena je riječ »choyemu«, koja je opet precrtana i zamijenjena riječju »u chom«, koja nije precrtana. Iza te riječi slijede, kao korektura čitavoga stiha, riječi »ni naraf pochusila«. Čitavi bi stih u konačnoj redakciji mogao glasiti:

»licce u chom ni naraf pochusila«.

Ad b) Ovaj je stih precrtan od početka do »u dilu suachomu«. Povrh precrtanih riječi su ispisane riječi »cagod suerscna cini od liposti dila«.

Ad c) Ovaj stih nema nikakva znaka korekture. Ali je povrh njega utisnut, također bez ikakva znaka korekture, stih:

»suane (!) na nasce dni (!) suane (!) suerscna dila«.

Ad d) Ovaj se stih u izvoru nalazi ovakav. Između riječi »lipos« »lipa preko reda« ostavljeno je čista, neispisana prostora tačno koliko zapremaju riječi »lipa preco reda«.

Ad 13—15. Zamahom pera su precrtana ova dva stiha u izvoru, a s njima i idući stih:

»I tim po prauic moxemo iednom rech«.

Ad 15. Ovaj je stih dan u izvoru ovako:

»licce na ouomu cho ouomu na suitu uiditi da suerscno da«.

Poslije je druga i treća riječ (»na ouomu«) precrtana, a između riječi »cho ouomu« i »suitu« povrh crta umetnuta je riječ »na«, a sve iduće riječi (»uiditi da suerscno da«) precrtane su kao i umetnuta riječ »napuno«, koja je stavljena između crta povrh riječi »uiditi da . . .«.

Ad 16—17. Između našeg stiha 16. i 17. nalaze se u izvorniku precrtani stihovi:

a) »licce cho u momu serdaccu moch ima
b) noch zrachiy suitlo a dan pridne u noch
c) licce choye posnati mose«.

Ad a) Između »serdaccu« i »moch ima« stoji precrtana riječ »ima«.

Ad b) Između »a dan« i »pridne u noch« stoji precrtana riječ »da«.

Ad 17. Prvotno je ovaj stih glasio: »licce f chom sacri«, a zatim slijedi prazan prostor koliko zapremaju sve te tri početne riječi, a stih se završava s »ochol coga«. Na to su precrtane riječi »f chom sacri«, a povrh toga u prostoru između dva stiha napisane su riječi »s choga mila rana se ma zuiya«.

Ad 18. Mjesto riječi »sua« stoji precrtana riječ »suoya«, a ispod riječi »ochol coga« nalaze riječi »bez pristancha«, ali su precrtane i zamijenjene rečenim.

Ad 18—19. Između stiha 18. i 19. u izvorniku se nalaze ovi stihovi:

a) »licce cho zbuiya (!) f sebi po razlogu f sebi
b) cagod se oduiya liposti na nebi«.

Ad a) Precrtane su riječi »cho zbuiya f sebi«, a povrh tih precrtanih riječi nalaze se »schoga sbiya(?) one ysti(!) chriposti«. Ali je i ova zadnja riječ precrtana i zamijenjena sa »slatchosti«.

Ad b) Početne riječi »cagod se oduiya« precrtane su, a povrh njih se nalaze izmijenjene riječi »chi mi sracha(??) zbiya serdacca radost.«

Ad 19. Od prve riječi stiha podrt je slog, koji je stavljen u zagradu.

Ad 20. Ispred početne riječi stiha »drugoga« nalazi se precrtana riječ »licce«.

VII. Laudes

Mnoghe si primila od mnozih ne male
Iyupcho ma mila u pisnih pohuale
Prem da ne pristale ti primi y moye
rici ne ostale pronit slaue tuoye
hualena napuno nemox bit do uicha . . .
nassega jezica terete tolica
zauze cimi nas glubau obezuye
Iazicha tuoga slas napuno cazuye.

(Bastardel II, prva i zadnja korica, obje izvana)

Jedina ova pjesma ima naslov, i to »Laudes«.

Pisana je na licu prednje korice današnjega drugoga bastardela, a prvotnoga »Bastardellus octauus«, kako ga je označio sam autor svojom rukom majuskulnim slovima. Jedan dio te laude u pohvalu »Jeđupke« zadarskog bilježnika Mikše Pelegrinovića, prva naša četiri stiha, donio je prof. Šime Urlić (sp. dj., 352).

Ad 1. Ispred prvoga stiha nalazi se pokusni stih:

»Mnogatise dostogi da od mene«.

Riječ »dostogi« precrtana je, a povrh nje je napisano »pita«. Bez ikakve dopune korekture precrtane su ostale riječi ovog stiha (»da od mene«).

Ad 3. Između riječi »ne pristale« i »ti primi i moye« stoje precrtane riječi »iesu rici moie«.

Ad 4—5. Između 4. i 5. stiha umetnuti su istom kaligrafijom i crnilom stihovi:

a) »Ouo znay E gospoie (a ne uuchusi znay)
b) Nige pel ni poye clouich nichie peti
c) tac Nagliubco gospoye ysuerscno chacho ti«.

Ad a) Čitavi je taj stih precrtan. Između riječi »znay« u ovom stihu i »gospoie« nalazi se jedno majuskulno E uncijalnog oblika.

Ad b) Taj je stih jasan i ne nosi nikakva precrtavanja ni ispravka.

Ad c) U tom stihu između »gospoye« i »ysuercno« stoje precrtane riječi »i slatcho cho ti«.

Ad 5—8. Ti su stihovi napisani na vanjskom dijelu stražnjih korica, a u nastavku gornjih stihova. Između jednog i drugog dijela pjesme stoji kapitalnim slovima »BASTARDELLVS OCTAVVS«. Nalaze se ovdje još neke druge črčkarije bez vrijednosti. Povrh natpisa »Bastardelvvs octavvs« nalazi se upisano još jednom »BASTARDELVVS«.

Na toj su stražnjoj korici povučena dva crtovlja za muzičke note s melodijom na prvoj polovini stranice, a na drugoj pokusni stihovi latinske satire »Cornisona«, o kojoj će poslije biti govora. Muzičko crtovlje s notama moralo je biti povučeno prije nego su pisani stihovi te laude.

Sami pak stihovi od 5. do uključivo 8. pisani su istim crnilom kao i gornji, ali rukopisom, po svemu izgledu, staračkim, krupnijim slovima i bez obzira na rimu, tako da su riječi »zauze cini nas glubau obezuye Iazicha tuoga slas« ispisane između oba muzička crtovlja s odnosnim notama, a riječi »napuno cazuye« zahvatile su gornju crtu drugog muzičkog crtovlja.

Stih 5, iza riječi »do uicha«, imao je još nekoliko riječi, ali se ne mogu pročitati, jer su izlizane uporabom knjižice. Prostor tih riječi, koje se ne dadu pročitati, zaprema koliko zapremaju riječi »nemox biti do uicha«, u veličini tih slova.

Ad 4. Jasno su pisane »rici ne ostale«. Vjerojatno bi moralo biti »ne dostale« u značenju: ne dovoljne.

VIII. Cornisona . . .

Cornisona inmenso cecinisti carmina cornu
ast non cornigero missa legenda mihi
Est fortuna tui (do grate) muneris istud
si foret uxor enim, cornibus opprimerer
Stringuntur numero grandi, quos dicere possis
unicornigeros. hos tace lingua precor
Nam socij nuptam dum scortum facere sentit
mox Ego faelix ait. nam mea casta manet

Illa tamen multis comprimitur inguine multo
quae dum nescit amens, cornunus effecitur
Dissimulant multi, bicornes itaque multi
gaudeat innumeris qui uidet et patitur
Sed quoniam nemo est numero qui se adderet ill(o)
quinquigeros omnes cornibus aeque dicas.

(Bastardel II, 54)

Sva je satira pisana lijepim, stiliziranim pismom, u definitivnoj, može se slobodno reći, redakciji, bez ikakvih ispravaka ili dopuna. Jedino je između 13. i 14. stiha umetnut, nešto izrazitijim tamnijim crnilom, a manje brižljiivim pismom, novi stih, o čemu će biti poslije govora. Nijedna njegova hrvatska pjesma nije dotjerana kao ova latinska satira.

Kad sam govorio o vremenu kad su pojedini Šimini bastardeli upotrebljavani, utvrdio sam za ovaj drugi da su Šimine pravne zabilješke u njemu iz razdoblja od 5. listopada 1560. do 11. ožujka 1561. god. uz nekoliko bilježaka iz godine 1558. i 1559. — Sama satira je napisana na čistoj stranici poluarka (54/3) pošto je složen i sašiven u današnji oblik, a na str. 3. se nalazi zabilješka od 19. studenoga 1560. Na osnovu pak 2. stiha satire (»ast non cornigero missa legenda mihi«) dade se zaključiti da ju je napisao kad je već bio postao misnikom. A to je, kako smo vidjeli, najranije druga polovina godine 1563. No, ovo se ne da dovesti u suglasje sa zabilješkom ispod same satire, koja je datirana sa »die 4 m(ensi)s augusti 1561«, nego jedino tako da je iza tog datuma ovdje upisana satira. Ovo zadnje mišljenje potvrđuje pokusni stih »cornibus ergo omnes die dic fore quinquigeros«, koji se miješa s pismom te zabilješke kao poslije upisani pokus.

Ad 9. Između riječi »tamen« i »multis« stoji jasno pisana, ali precrtana riječ »forsam«.

Ad 13. Krajnja riječ »ill(o)« ima zadnje slovo, što je kod nas u zagradi, crnilom zamrljano i ne dade se čitati. Najvjerojatnije, koliko ukazuju tragovi crnila, bila je to riječ »illo«.

Ad 14. Ispred tog stiha, a iza 13. stiha, utisnut je manjim slovima, nemarnijim i hitrijim potezima stih:

»cornibus ergo o(mn)es die fore quinquigeros«.

Na zadnjoj stranici korica, s vanjskoga dijela ovog bastardela, okrenuvši ga naglavce, nalaze se pokusni stihovi ove satire, koji su, bar dobivam utisak, morali prethoditi definitivnoj redakciji same satire. Donosim taj pokus kako se nalazi u izvorniku, a tačkicama popunjavam ostavljene praznine:

1. »me quoque cornigerum dicerem si iustus haberer
2. uxori..... cornisonos uertus
3. ..... dum lego
4. Et mihi novissem ..... paule
5. ..... tuos
6. cornisona immenso cecinisti carmi(na)
7. cornu .....
8. que lego dum; nostro stetissem uertice quinque
9. cornua .....
10. laudabo nomen tuum in aeternum et in seculum seculi«.

Ad 1. U ovom stihu mjesto »dicerem« bila je sada precrtana riječ »nouissem«. Zadnja riječ (»haberer«) pisana je ispod prednje. Nije mogla stati u redu s nedostatka prostora, jer je tu papir otrgnut.

Ad 2. Između »uxori« i »cornisona« ima prostora da bi se mogla upisati riječ »uxori«.

Ad 3. Ovaj stih ima samo zadnju riječ na kraju.

Ad 4. Između riječi »novissem« i »paule« jest praznoga prostora koliko bi popunile riječ »et mihi nouissem«.

Ad 5. Nije jasno da li je to jedina riječ ovog stiha, možda neki umetak, ali bez ikakve oznake za to iza idućega stiha »cecinisti«. Ispisana je povrh drugoga dijela te čiste riječi.

Ad 7. Ovaj stih ima samo ovu riječ, i to na početku.

Ad 8. Mjesto riječi »uertice« stoji ispod nje precrtana riječ »cornua«.

Ad 9. I ovaj stih ima samo ovu riječ, i to na početku.

Ad 10. Stihom 9. završava pokušaj gradnje stihova ove satire. — Stih 10. ispisan je istim crnilom neposredno ispod 9. stiha ali zbitijim duktusom. To je jednostavno citat iz Sv. pisma.

ULOMCI

I. U III bastardelu, str. 11, koja slijedi iza 10. (nova paginacija), a datirana je 22. ožujka 1561, nalaze se na čistom dijelu stranice ovi stihovi sami za se:

a) »Nemoy mimo mene mogliu cazati gospoie
b) chazat te rumene roze, licce tuoie,
c) Aco nech da moie
d) nechtech da se moie serdacce razpuchne«.

Ad a) Riječi »mogliu cazati« su precrtane, a povrh njih je ispisana riječ »nicomur«.

Ad c) Čitavi je ovaj dio stiha precrtan.

II. U istom basterdelu, str. 76, koja je ispisana bilješkama notarske naravi »die p(rim)o Iunij 1561« podosta izblijedjelim crnilom, na vrhu stranice, u praznom prostoru, ispisana tamnijim crnilom, nalaze se ova dva stiha:

»chi onu gliubaf uisce suich gliubit te rechi
chi iz sebe i znam serce ti daa suoie«.

III. U istom svesku, str. 78, koji je ispisan djelomično notarskim bilješkama, na donjem praznom prostoru, kad se okrene zadaćnica naglavce, pisao je vježbajući se u kaligrafiji:

»Mutius Calinus miseratione diuina Archiep(iscopu)s Jadren(sis)«

Neposredno ispod toga hrvatskim jezikom, a glagoljicom isto.
Onda neposredno ispod toga hrvatskim jezikom, a bosančicom.
Neposredno ispod tog teksta bosančicom slijedi latinicom:

»Moxe li bit da choye pod nebi mie(!) uechie
suache gospoie naredne oduechie«.

Ispod toga slijede neke nevažne črčkarije i vježbanje u kaligrafiji. — Na toj je stranici zabilježen datum »Die 13 nouembris 1561«.

IV — U istom bastardelu, str. 24/53, preko čitave današnje dvije stranice, prije nego su bile složene u polovinu lista u odnosni bastardel, nalazi se glagoljicom pisan koncept:

»Mucij Kalin jarhibiskup zadarski:

Vam d(omi)nu Petru staromu parohianu iškomu pozdravlenje i ovim nasim / posluh. Zakon i zapovid ku smo postavili popom našim zadarskim, / ta je i postavlena popom svim naše dioceži. Da li vi ki ste star / i ki biste mogli reći ne znati tu našu zapovid sada vam za / povidamo pod sveti posluh i pod one sve pene ke se sadrže u rečenoi / našoi zapovidi da u rok dan osam pokle vam ove pridu na znanje / imate svako jako odagnati od vas i poslati tja ženu tu ku / deržite s vami i tako da veće ne bude pomišlenja da je niedne prati / ke veće od vas do ne po put niedan, i ne ispunifši vi ovu našu / zapovid u svemu i ne poslavši daleč tĕa od vas rečenu ženu / mi hoćemo pročediti suproć vam na sve one pene zgora rečene i ine / ke se nam bude viditi. Zato ispunite sveršno. Iz / Zadra na .d.ï. (15) novembra .č.f.l.z. (1558).

d(on) Šimun kanč(eli)r p(o) z(apovidi).«

V. U bastardelu IV, str. 23, nalazi se, pisan glagolicom, ovaj koncept:

»Ĕa Petar Ivić ofdi govorim općeno da ĕa / jiman i deržim Mandalenu Čokovu / za dobru i počtenu ženu i da od ne / ne znam, nisam vidil, nisam rekal / stvari niedne nepočtene i još / dim da ako bih ča rekal kadi ali komu / suprotiva ne počtenju ča mnu da / nisam rekal, dim da ako sam rekal / nisam dobro rekal zač ju deržim / za dobru ženu i ja nigdir ne pronesoh / ne imena prid ludi«.

VI. U njegovim bilježničkim spisima u HAZd, svezak II, svešč. II/2, list 754/17b, nalazi se ovaj koncept hrvatskim jezikom, a latinicom:

»Jadrij Jarhibiskup zadarski

Zapouidamo pod sueti posluh i pod penu obustauglienia od opatice gospogi opatici suete Marie tacho sadagnoy chacho / che budu za gnom da za izpugnenie nasce sententie chu ucinismo suprotiua / cherubini perusichia choludrici toga mostira na duaiset i dua decembra na poche / pasanoga po choy gnu prochgliasmo i priuasmo od uosci actiue i pasciue chachie re / chi da nemore u chapitulich ni obrati ni biti obrana i gnu priuasmo tolichoie / od mesta choga gimase u refectoriu u chapitulu i u horu tacho da od sad una / pridach budi derxana chacho choludriza napochogna i naymlaia i gnu obusta / uismo da nemozi ulisti u ta mostir uechie doclie ioy mi ne dopustimo i chacho se / uzderxi u recenoy sententij. Zato zapouidamo gistim opatizam zgoru re / cenim da gimaiu obsluxiti o(li) ciniti obsluxiti recenu sententiu nascu u sue / i posue a naulastito ne pustiti ni opatiza ni uratariza ni niedna gina cholu / driza recenoy cherubini za niedno urime budi cho se hochie cratcho ulisti u / ta mostir pre (ova je riječca prekrižena) brez nasce uoglie pod zaroch priuationi tudie od suih officieu / gnihouich. V ueru chih etc. Dan u Zadru u nascoy polaci na deset zenara / M D LXXI«.

U ovom latiničkom tekstu se nalaze povrh riječi »polaci na deset zenara« između crta dvije riječi upisane glagoljicom.

DANAŠNJA TRANSKRIPCIJA

I. Ah, ludo kako je...

Ah, ludo kako je rame podložiti
pod brime kono je priteško podniti.
Nije pel, ni poje, i po vrime veće
takove gospoje u pismih pet ne će,
Kakovu trepeće moj glas da uzpoje
brime vele veće neg su moći moje!
Liposti kukoje koli može biti,
kriposti tukoje, sve se u njoj kiti.
Tarzan primaliti, tako se meni mni,
razlikimi cviti narešen tako ni,
Kako sobom doni narešna svaku čes
ova, ka te poni poui moj do nebes.
Čto j'lipost, što j'ures, čto li red, čto li goj,
sve to viditi jes položeno u njoj.
Navlastito onoj obljahno i malo
rumeno ličce, koj evo me j'skončalo,
Ko me je dopalo ljubeći da dvorim
ter čto me j' ostalo ž njega da umorim.
Vajmi, čto govorim? To li se ja tužim?
Jer ovakom gorim ljubavlju ku družim?
I jer život ružim, koz tako čestitu
gospoju, ku služim tako izverstitu.
Gospoju, prem ka tu kudgodi prohodi,
svitlost svitlu svitu pričudno ohodi.
Ka putom kad hodi, ino nije čuti,
neg čudom gdi svak dî drugu svomu: Nuti,
Ovu ti, ovu ti pravo ja nahoju,
da svak, i ja i ti, štujemo gospoju!

II. Ženo, u koj se vidi...

Ženo, u koj se vidi u počtenju lipost,
u sercu ke sidi svaka čast i kripost,
Tihi sanak oprost', ter moje riči sliši,
tako ti grihe prost On, ki j' verh svih viši!
Znam, da ti sagriši vapaj glasa moga,
jere te odriši od pokoja tvoga.

III. S velikosti tvoje...

Začinavka.
S velikosti tvoje, s uzroka l' kojega,
al nesriće moje i stanja mojega,
Da mene tvojega, ženo, zrak pogleda,
ni u dil, ni svega nikadar ne gleda.
Gdi vidiš, da preda moje serce hip i čas,
tvu rič slaju meda slišiti il tvoj glas,
Gdi ti se kažem vas, počtena ženo, tvoj
i da u mni ni vlas, koji bi veće moj.
Još me veće ovo j'umara, gospoje,
da t' dajem nepokoj cića želje moje.
Jer, videć te stoje na prozoru tvomu,
želim ličce tvoje dat pogledu momu.
A ti mi željnomu viditi ga kratiš,
tere ga inomu komugod obratiš,

I vrimena stratiš i čuda, da k meni
veće ne zavratiš tvoj pozor ljuveni.
Tako ti počteni po svitu glas teci,
već neg inoj ženi, tako dobra steci:
Tako te obteci zdravje, blago i čast,
slugi tvomu reci, ka ti je tuja slast?!

IV. Lipa divojčice...

Lipa divojčice, ka si sama meni
pritergla žilice kroz pogled ljubveni,
Tako ti rumeni obraz pronositi,
veselo, po sve dni, stani me slišiti:
Jer ti ću odkriti u pisamci ovoj
silu, ku terpiti čini me obraz tvoj.
Znaj, da trud, nepokoj, tuga, plač tere zdah,
skuč, žalost, muka, oj, jid, seržba, groz i strah
Ročiše se u bah ratit me najgore,
da moj život u prah pri danka pritvore.
I da me obore, pravo kako cvitak,
kojega podore lemeš oštar i jak.
Da ti hteć, da ov vak na mene ne lane,
čini tvojih zinic zrak, da im suproć stane,
Ter ćeš smertnę rane zrakim oka tvoga,
u kom mi dan svane, šćitit slugu svoga.
Jere serca moga obrane ni jine,
ner zraka svitloga, pogled tvoje zine.
A ako pogine ovi tvoj služica,
viruj do jistine, biti će t' tužica.

V. To, jer divojčica...

To, jer divojčica ni nigdar imila,
ni ina ljubčica slugu toko mila,
Ki me vas strah gine, a vas groz odhodi,
a jid seržbom stine i u radost zhodi.
Muka pokoj rodi, a misto žalosti
obilno dohodi blago od radosti.
Zdah zdiše slatkosti, plač tugu izliva,
a nepokoj [,zlosti,] i trud se zabiva.
Nu, veselo živa tako bud mnogo lit,
nemoj da dobiva mu mladost ova snit!
Kaži mi lipi cvit, tvoj obraz rumeni,
i žitka moga šćit, tvoj pogled počteni!
Cvit, komu na svit nigdir takmena ni...

VI. Deh, može li biti...

Deh, može li biti, reci mi, gospoje,
ličce ko na sviti liplje nego l' tvoje?
Ličce, gdi se ine sve kegod liposti,
il pišu, il poje te gluhe kriposti
Ličce, komu dosti ni. da se takmeni
njegovoj svitlosti živi zrak sunčeni.
Ličce, ko viditi takoj mi ne prudi,
kako ozdraviti človika lik udi.
Reci, može li bit ino ličce koje
polipše na ov svit, nego l' me gospoje?

Ličce, ko kriposti takovom se kiti,
da ku svit nije dosti na puno hvaliti.
Tu je zrak, ki ne da oblačno da nije,
nebeski zrak bud da kadgod se sakrije.
Ličce, ko ovomu na svitu sversno da
človiku svakomu, da vidi i gleda.
Ličce, s koga mila rana se mâ zvija,
a ljubav svâ krila okol koga zbija.
Ličce, komu ne bi, ni je, ni će biti
drugoga, koga bi njemu takmeniti.

VII. Laudes

Mnoge si primila od mnozih ne male,
Ijupko ma mila, u pismih pohvale.
Premda ne pristale, ti primi i moje
riči, ne ostale pronit slave tvoje.
Hvaljena napuno ne mož' bit do vika...
našega jezika, tere te tolika
Zauze čimi nas ljubav obezuje
Jazika tvoga slast napuno kazuje.

Summary

THE HITHERTO UNKNOWN CROATIAN LYRIC POEMS OF ŠIME BUDINIĆ AND HIS LATIN SATIRE

Among the notarial documents of the Zadar municipal notary, Šimun Budinić (Budin[a]eus — Budineo) (cca. 1530/35—1600), in the Historical Archives of Zadar, the author of this treatise suceeded in discovering in his »bastardelli« seven Croatian lyric poems, which he had composed inter otia of his notarial service (1556—1598). So far these poems have been unknown, and the author brings them to the light of day together with one more Latin satire of his, which too has been unknown thus far.

Because so far the authors of the Croatian literary history have been at variance as to the birth date of this poet, lacking the Zadar Register of Births from this period, the author arrives in an indirect way (on the basis of the date of his being appointed presbyterian of the notary service and other data from the poet's life) to the result that his birth should be placed between 1530 and 1535 at the latest, while the Register of Deaths of the town of Zadar shows the death of Budinić to have occurred on the 13th December, 1600.

Further, the author of the paper analyses the form of the poet's name by which he is known: Budin[a]eus — Budineo, establishing that his brothers, bride, mother and other relations occur in the official records of the town of Zadar (such as Registers of Births and Deaths, notarial documents of the town etc.) under the original form *Budinich*. Budinić himself, however, Romanized his surname from Budinić to Budin[a]eus — Budineo after the literary fashion of the period.

The author established from Budinić's »bastardelle« that these poems of his were written in 1560—1561.

Besides, the author has investigated into the question of Budinić's sojourn in Rome, establishing that in the period 1581—1583 he was on several occasions in that City, namely, when his works were published, without being possible to establish these periods more precisely.

At the end of the paper the author refers to the assertion of I. Kukuljević, who, not knowing about these lyric poems of Budinić when publishing in 1861 his »David's Psalms« in Rijeka, maintained that Budinić had probably been composing also poems of a secular character, and that he destroyed them on his deciding to re-write David's Psalms and to write works of sacral character, holding that up to that time Budinić had been living in the spirit of this world, and that after he experienced an internal conflict he abandoned poems of this world's nature, commencing with the composing of religious poems. The author contests Kukuljević's assertion and refers to medieval poets who at the same time wrote poems of the most religious character to continue immediately thereafter with composing poems of the most lascivous kind, as was the practice of Jean Molinet, Dechamps, Antoine de la Salle and many others.

These lyric Croatian poems and Latin satire by Budinić are presented by the author entirely after Budinić's manuscripts, and since Budinić had not given a definite form to his poems, he added below the line to each poem by way of remarks various variants, complements, changes, corrections and improvements that the poet had done in his manuscripts. Thus we can gain an excellent insight into the poet's activity. It was only the poet who had given a definite form to his Latin satire.